

Fredagen den 17 mars

Kl. 09.00

*Fyllnadsval till
utrikesnämnden*

§ 1 Fyllnadsval till utrikesnämnden m. m.

TALMANNEN: Folkpartiets partigrupp har som ny ledamot i utrikesnämnden efter Rolf Wirtén anmält Björn Molin, som ny medlem i Nordiska rådet efter Rolf Wirtén anmält Gabriel Romanus samt som ny suppleant i Nordiska rådet efter Gabriel Romanus anmält Elver Jonsson.

Talmannen förklarade därefter valda till

ledamot i utrikesnämnden

(för återstoden av riksdagens innevarande valperiod)

Björn Molin (fp)

medlem i Nordiska rådet

(för tiden intill dess val nästa gång ägde rum)

Gabriel Romanus (fp)

suppleant i Nordiska rådet

(för tiden intill dess val nästa gång ägde rum)

Elver Jonsson (fp)

§ 2 Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

§ 3 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller om ledighet från riksdagsarbetet på grund av personliga skäl under tiden den 28 mars–den 16 maj 1978.

Stockholm den 14 mars 1978

Gösta Andersson

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Marianne Jönsson* (c) skulle inträda som ersättare för Gösta Andersson under hans ledighet från riksdagsmannauppsdraget.

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

*Om tilläggsdirektiv
till 1976 års fastig-
hetstaxeringskom-
mitté, m. m.*

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller härmed om entledigande från uppdraget som ersättare i riksdagen på grund av flyttning från Norrbottens län.

Hammerdal den 15 mars 1978

Per Åke Nilsson

Denna anhållan bifölls av kammaren.

§ 5 Om tilläggsdirektiv till 1976 års fastighetstaxeringskommitté, m. m.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Alf Wennerfors* (m) den 28 februari anmälda fråga, 1977/78:319, och anförde:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig när jag avser att utfärda tilläggsdirektiv till 1976 års fastighetstaxeringskommitté samt komplettera utredningen med ytterligare parlamentariker.

Tilläggsdirektiven torde komma att publiceras under denna dag. Samtidigt utses också de nya ledamöterna.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret.

Vi har fått vänta en tid på tilläggsdirektiven. Så mycket mer glädjande är det att vi nu får ett positivt besked om att de skall publiceras i dag. Vilka är huvudpunkterna i tilläggsdirektiven? Det skulle naturligtvis vara intressant för kammarens ledamöter att få höra åtminstone något härom.

Enligt riksdagens beslut i höstas skall alltså den lägsta procentsatsen för intäbtsberäkning av villor fr. o. m. 1979 års taxering höjas från 2 % till 3 %. För villor med nuvarande taxeringsvärde på över 200 000 kr. innebär ju detta att schablonintäkten höjs med 2 000 kr. I och för sig anses väl den höjningen ganska rimlig i jämförelse med kostnadshöjningarna vid andra boendeformer. Men det som oroar många är de konsekvenser som 1981 års allmänna fastighetstaxering kan få. Enligt gällande bestämmelser skall ju taxeringsvärdet motsvara 75 % av villans allmänna saluvärde. Nu finns det statistik som visar att relationen mellan taxeringsvärdena och villapriserna 1975 var bara 61 %. Eftersom villornas taxeringsvärden justerades 1975 var detta ganska anmärkningsvärt. Någon större skillnad mellan taxeringsvärdena och villapriserna borde åtminstone inte finnas under det första året av den löpande fastighetstaxeringsperioden.

Man kan således anta att 1981 års allmänna fastighetstaxering kan komma att medföra avsevärda höjningar av taxeringsvärdena, och det är detta som börjar oroa villaägarna. Jag förutsätter att budgetministern är medveten om denna oro. Antag, herr budgetminister, att 200 000-kronorsvillan får sitt taxeringsvärde höjt med 60 %. Det kan bli 70 % och även 80 %, men låt oss antaga att taxeringsvärdet höjs med 60 % till 320 000 kr. Då höjs faktiskt

intäkten från 6 000 till 14 000 kr. Att den intäktshöjningen innebär en avsevärd skattestegring för villaägarna står klart, inte minst för de äldre av dessa som oftast har betalat av det mesta av villafånnet.

Det förtjänar också att nämnas att det även för denna typ av villor blir fråga om s. k. lyxbeskattnings, dvs. man måste i kalkylerna för dessa t. o. m. räkna med den högsta procentsatsen för intäktsschablonen, nämligen 10 %. Detta räkneexempel visar hur viktigt det är att man snarast prövar åtgärder som kan mildra följderna av 1981 års allmänna fastighetstaxering, och jag hoppas att det är det som framgår av de aktuella direktiven.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill bara säga att kommitténs uppdrag gäller att pröva procentsatser och skiktgränser inom fastighetstaxeringen, mot bakgrund av den prisutveckling som har skett under senare år och därmed förväntade högre taxeringsvärden som kan bli resultatet av 1981 års taxering. Detta nämndes i propositionen i höstas som ett problem som borde prövas. Jag har upprepat samma uppfattning vid ett antal olika tillfällen, och även i utskottets betänkande i ärendet angavs att frågan om procentsatser och skiktgränser borde övervägas. Detta skall nu kommittén göra.

Nästa fastighetstaxering skall alltså gälla 1981, och det är gott om tid till dess. Jag försätter att kommittén i god tid före taxeringsarbetets början kommer att framlägga sitt förslag, så att regering och riksdag får tillfälle att pröva det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om avgiftsbeläggnings- ningen av statliga parkeringsplatser

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Joakim Olléns (m) den 9 mars anmälda fråga, 1977/78:343, och anförde:

Herr talman! Joakim Ollén har frågat mig om regeringen avser att vidta någon åtgärd med anledning av det för åtta år sedan fattade beslutet om avgiftsbeläggning av statliga parkeringsplatser.

Den omedelbara innebörden av regeringens beslut var att studier av effekterna av avgiftsbeläggning av befintliga statliga parkeringsplatser skulle inledas med Storstockholm som försöksområde. Med utnyttjande av erfarenheterna från åtgärderna inom Storstockholmsområdet borde avgiftsbeläggning av statliga parkeringsplatser inom övriga delar av landet genomföras successivt. Ansvaret för samordningen av arbetet lades på byggnadsstyrelsen, som också fick i uppdrag att återkomma till regeringen med förslag till tillämpningsbestämmelser för genomförandet.

Försök med olika former av avgiftsbeläggning har därefter genomförts både i Stockholm och i andra delar av landet. Byggnadsstyrelsen redovisade erfarenheter från det dittills bedrivna arbetet våren 1976.

Av redogörelsen samt yttranden från bl. a. statens planverk och Svenska kommunförbundet kan man dra slutsatsen att det finns fler problem invända

Fredagen den
17 mars 1978

*Om avgiftsbeläggnings-
ningen av statliga
parkeringsplatser*

i denna fråga än som – såvitt man nu kan utläsa – förutsågs i det ursprungliga uppdraget.

De statliga myndigheterna svarar ofta för en betydande del av antalet arbetsplatser på de enskilda orterna. De är många gånger koncentrerade till begränsade områden inom tätorternas centrala delar. Trafikförsörjningen till de statliga arbetsställena måste självfallet inordnas under den trafik- och parkeringspolitik som de berörda kommunerna för. Den avgiftspolitik som staten tillämpar för de biluppställningsplatser som staten förfogar över måste alltså i första hand anpassas härefter.

Överväganden om den fortsatta inriktningen av arbetet med avgiftsbeläggnings- ning av statliga biluppställningsplatser pågår f. n. Det är min uppfattning att de hittillsvarande riktlinjerna måste kompletteras i vissa avseenden. När detta har skett räknar jag med att det finns förutsättningar för att snabbt fullfölja arbetet med avgiftsbeläggnings- ning.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag tackar budgetministern för det utförliga och relativt positiva svaret på min fråga.

Det märkliga med frågan om avgiftsbeläggnings- ning av statliga parkerings- platser är naturligtvis att så lång tid har förflutit från det att regeringen ursprungligen beslutade sig för att genomföra en sådan avgiftsbeläggnings- ning.

Det kan givetvis hävdas att all verksamhet måste få finna sina former och att man inte skall rusa åstad och åstadkomma lösningar som man sedan har anledning att ångra. Men det är väl inte förmätet att påstå att den fråga vi nu diskuterar är av så pass måttligt omfång att man utan att löpa någon större risk skulle kunna bestämma sig för en linje, då nu nästan ett decennium förflutit sedan man första gången bestämde sig.

Låt mig betona att det inte bara från en allmän effektivitetssynpunkt finns anledning att så att säga komma till skott i denna fråga. Som jag framhållit i min fråga måste det uppfattas som ganska orättvist för dem som nu har betalat för sina parkeringsplatser under ett ansevärt antal år att statligt anställda kolleger på andra håll inte betalar. Rättviseargumentet är det främsta argumentet för en snabb lösning av denna parkeringsfråga.

När man skall välja väg och bestämma sig för att antingen fullfölja avgiftsbeläggnings- ning eller avstå, finns flera skäl som talar för att faktiskt avgiftsbelägga. Det finns ju en ekonomisk aspekt på frågan. Om avgiftsbe- läggnings- ning kunde genomföras generellt skulle det kunna inbringa ca 30 milj. kr. till statskassan. I miljardunderskottens tidevarv har väl detta inte någon avgörande statsfinansiell betydelse, men om jag har uppfattat vår nuvarande budgetminister rätt är han mån om varje krona. Framhållas bör också att en sådan här avgiftsbeläggnings- ning inte är detsamma som att ta betalt för en tjänst som i och för sig inte är värd något. För det första bör avgiften kunna hållas på en låg nivå – i mitt räkneexempel förutsatte jag 3 kr. per dag. För det andra får det förutsättas att de avgiftsbelagda parkeringsplatserna genomgående skulle vara bevakade, vilket naturligtvis är en fördel. Till detta skall läggas att den som har en betald parkeringsplats skall kunna var säker på att det verkligen

*Om avgiftsbeläg-
ningen av statliga
parkeringsplatser*

finns plats för vederbörandes bil, vilket också det kan förväntas vara av ett värde för den enskilde statstjänstemannen motsvarande exempelvis 3 kr. per dag.

Sist och slutligen vill jag säga att om någon efter en avgiftsbeläggning föredrar att utnyttja kollektivtrafiken, är väl detta i och för sig inte av ondo.

Får jag nu för det första med anledning av budgetministerns svar fråga om han avser att genomföra en generell avgiftsbeläggning.

Får jag för det andra fråga vilka överväganden i huvudsak som återstår innan den här verksamheten kan komma i gång i full utsträckning.

För det tredje skulle jag naturligtvis gärna vilja höra om det kommer att bli möjligt att genomföra en generell avgiftsbeläggning, innan beslutet från 1970 får fira sitt tioårsjubileum.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag tycker också att åtta år är en lång tid, och jag frågar mig naturligtvis vad jag under min ministertid och vad min företrädare under sin något längre ministertid borde ha gjort för att finna en lösning på denna fråga.

Nu är frågan visserligen av måttligt omfång, men den är ändå tämligen komplicerad, framför allt därför att statlig verksamhet finns förlagd till så många kommuner och att staten måste ta hänsyn till den trafik- och parkeringspolitik som resp. kommun för.

Nu kompletterar Joakim Ollén sin fråga med tre nya frågor, som jag just i dag inte gärna vill svara på därför att överläggningar pågår med berörda statliga myndigheter, med beaktande av just de olika trafik- och parkeringsregler som gäller i resp. kommun. Jag tycker inte det är riktigt lämpligt att, innan de överläggningarna är slutförda, i kammarens talarstol ge svar på frågor som är under övervägande, frågor där det från kommunerna framförs tämligen skiftande uppfattningar och där vi försöker finna någon gemensam linje.

Jag har en ganska positiv tro på att vi snart skall klara detta. Frågan skall i varje fall inte fira något tioårsjubileum olöst.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! För detta senaste besked tackar jag naturligtvis. Det är ju angeläget att därmed få en markering av att det blir ett resultat så småningom. Budgetministern och jag skall väl inte bli osams om det närmare datum då reformen skall träda i kraft; frågan är trots allt av rätt begränsad betydelse.

Låt mig ändå peka på att riksdagens revisorer, som ju bl. a. till uppgift att se till att de beslut som fattas i olika delar av statsförvaltningen också blir effektuerade, för tre år sedan framhöll att ingenting hade hänt, eller att i varje fall inte tillräckligt mycket hade hänt, och att detta var relativt anmärkningsvärt.

Jag vill också gärna passa på att säga att jag givetvis är fullt medveten om att

ansvaret under den huvudsakliga tid, då det här beslutet inte har blivit fullt ut effektuerat, inte faller på den nuvarande budgetministern.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Men sedan riksdagens revisorer gjorde sitt uttalande *har* en del hänt, och mera kommer att hända.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om rätten till förvärvsavdrag vid inkomstbeskattningen

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Joakim Olléns* (m) den 9 mars anmälda fråga, 1977/78:344, och anförde:

Herr talman! Joakim Ollén har frågat mig om regeringen avser att vidtaga någon åtgärd syftande till att ändra reglerna om förvärvsavdrag vid gemensam vårdnad. Gemensam vårdnad kan förekomma inte bara i de fall barnet och föräldrarna bor tillsammans utan också då barnets föräldrar bor isär. Jag utgår ifrån att med frågan åsyftas den sitnämnda gruppen.

Av intresse i detta sammanhang är främst rätten till förvärvsavdrag, skattereduktion och avdrag för underhållsbidrag. De båda förstnämnda förmånerna tillkommer den förälder hos vilken barnet anses hemmavarande den 1 november inkomståret. Den andra föräldern har i stället rätt till avdrag med högst 2 500 kr. för de bidrag som lämnats för barnets underhåll.

När de nya vårdnadsbestämmelserna infördes år 1976 gjordes den bedömningen att skattereglerna inte behövde ändras utan kunde tillämpas även vid gemensam vårdnad då föräldrarna inte sammanlever. Enligt min mening uppkommer inte heller några problem i flertalet fall. I den mån oklarheter och andra problem uppkommer på skatteområdet får man givetvis överväga vilka åtgärder som där kan behövas. Riksskatteverket har sin uppmärksamhet riktad på saken.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag tackar budgetministern för svaret på denna fråga.

Ännu är det inte något stort antal gemensamma vårdnader som har förordnats av våra domstolar sedan reformen genomfördes i början av 1977. Icke desto mindre har många föräldrar nu kommit att ställa sig frågan om de inte borde ha rätt till förvärvsavdrag vid inkomsttaxering. Också inom de olika taxeringsmyndigheterna runt om i landet har frågan vållat en del bekymmer.

Huruvida denna tveksamhet är motiverad eller inte kan man naturligtvis ha olika meningar om. En sak torde dock vara klar: det hade varit en fördel att mera ingående överväga denna och liknande frågor innan man bestämde sig för att införa gemensam vårdnad. Nu skall väl inte budgetministern och jag här i dag ha en debatt om den gemensamma vårdnaden som sådan, men låt mig erinra om att ett stort antal remissinstanser höjde ett varnande finger

*Om rätten till
förvärvsavdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen*

inför komplikationerna då det gällde till vem olika typer av bidrag och skatteförmåner skulle utgå när ett skilt par hade gemensam vårdnad om sina barn. Det är nog ingen överdrift att påstå att den dåvarande justitieministern tillbakavisade dessa farhågor på ganska formalistiska grunder. Han framhöll att införandet av gemensam vårdnad i sig inte skulle komma att medföra komplikationer, eftersom vårdningsreglerna inte styr rätten till exempelvis förvärvsavdrag. Det är naturligtvis helt riktigt – i teorin. Gemensam vårdnad är inte liktydig med gemensam *vård* av barnet, och det bör därför gå att bedöma var barnet är hemmavarande även då två frånskilda föräldrar har gemensam vårdnad – det kan man åtminstone tycka.

Nu är det emellertid på det viset att många som har sökt och fått gemensam vårdnad uppfattar det så, att de i stor utsträckning skall dela på den faktiska skötseln och vården av barnet. Och en av de bärande intentionerna bakom denna föräldrarättsliga reform var ju också att barnen verkligen skulle ha en fullgod kontakt med båda föräldrarna. Om så sker i praktiken kan riksdag eller regering knappast i efterhand komma och säga till föräldrar med gemensam vårdnad att detta med den gemensamma vårdnaden är nog gott och väl, men ni måste väl bestämma er för vem barnet verkligen skall bo hos, så att skattemyndigheterna utan att behöva klia sig alltför mycket i huvudet på ett rättvist sätt skall kunna dela ut skatteförmåner!

Låt mig bara avslutningsvis peka på att detta problem har en ganska avsevärd ekonomisk betydelse. Den förälder som anses ha barnet boende hos sig får tillgodoräkna sig förvärvsavdrag, vilket med 60 % marginalsatt innebär 1 200 kr. Samma förälder får dessutom skattereduktion med 1 800 kr. Det blir alltså 3 000 kr. netto, en icke föraktlig summa. Den andra föräldern får ingenting. Jag förstår uppriktigt sagt inte rättvisan i detta förhållande.

Jag skulle ändå vilja fråga budgetministern om han anser att det är riktigt rimligt, när nu riksdagen har beslutat sig för att genomföra den här reformen, att man inte tar de skattemässiga konsekvenserna. Ämnar budgetministern för egen del också följa dessa problem för att eventuellt ta initiativ till förändringar i reglerna som kan åstadkomma ett måhända något rättvisare förhållande?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Nu gäller rätt till gemensam vårdnad också i de fall då barnets föräldrar bor isär. Jag skall inte ta upp debatt om huruvida detta var ett klokt beslut eller ett mindre klokt beslut – mer än genom att säga att jag tycker att det i allt väsentligt var ett klokt beslut. Men självfallet gäller det att finna vettiga regler och en så vettig tillämpning som möjligt av dessa regler.

Jag har alltså uppfattningen att det fungerar bra i de flesta fall. Men jag är också medveten om att det i en hel del fall finns ett antal oklarheter och problem. Informationen har kanske i vissa fall varit otillräcklig, och det har i praktiken visat sig uppkomma problem som man kanske inte tillräckligt förutsåg när man antog den här lagen.

Nu har vi ännu så länge ganska kort erfarenhet. Riksskatteverket följer frågan ingående i syfte att skaffa sig erfarenhet av vilka slag av problem som

*Om rätten till
förvärvsavdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen*

finns och hur man skall komma till rätta med dem. Jag förutsätter att verket sedan kommer att föreslå de förändringar och andra åtgärder som kan komma att visa sig nödvändiga.

Får jag sedan beträffande förvärvsavdraget säga att 1972 års skatteutrednings betänkande nu är ute på remiss. När vi fått in remissvaren skall vi pröva frågor som bl. a. gäller olika avdrags roll i skattesystemet. Så länge remissbehandlingen pågår avstår jag ifrån att yttra mig om hur jag tycker skattesystemet på den här punkten skall se ut i framtiden.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Nu är ju den här reformen genomförd, och den får väl prövas, så får vi se vad den kan få för effekter. Om många föräldrar finner att detta är ett bra och riktigt institut, då skall vi naturligtvis också ha det kvar.

Men det är inte konstigt att missförstånd kan uppkomma. Det är inte så lätt att skilja på gemensam vårdnad och gemensam vård, vilket ju faktiskt familjerättsligt är två olika saker. Indirekt kan detta också få rätt betydelsefulla skattemässiga konsekvenser.

Såvitt jag har kunnat erfara är det förvånansvärt många ute i landet som nu har problem med detta. Det gäller då inte bara den slutliga skatten utan också frågan i vilken skattekolumn man skall placeras. Föräldrar menar också att de båda skall vara placerade i den i detta sammanhang mest gynnsamma kolumnen. När det nu föreligger gemensam vårdnad, är det inte så lätt för skattemyndigheterna att säga att barnet kommer att vara där eller där den 1 november.

Det finns alltså uppenbarligen problem, och det finns förmodligen också skäl att försöka göra någonting åt dem, även om jag förstår att någon millimeterrättvisa på den här punkten inte går att åstadkomma. Det är väl på sätt och vis krusat i hela den här reformen – att det inte går att fullt ut följa upp reformen på bidrags- och skattesidan. Detta kommer väl i och för sig att välla viss besvikelse. Men det borde kanske ändå gå att överväga vad som skulle kunna göras för att rätta till vissa missförhållanden som nog ändå är ganska uppenbara.

Tolkar jag budgetministern rätt kan jag kanske utgå ifrån att om han möter samma opinion som jag har mött och som alltså innebär att man på många håll verkligen har problem med avdragsrätten vid gemensam vårdnad, så är han beredd att – efter det att remisstiden beträffande 1972 års skatteutredning någon gång i vår går ut – i samband med övriga frågor som då skall prövas i budgetdepartementet också pröva frågan huruvida man skall ändra reglerna för att åstadkomma en något större rättvisa i det här fallet. När man lovar föräldrar att de skall kunna få gemensam vårdnad bör man i någon mån kunna följa upp detta då det gäller skatte- och bidragsbestämmelserna.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag har självfallet uppfattningen att reglerna bör vara så klara och entydiga som möjligt och att de bör vara lätta att tillämpa för de myndigheter som har att tillämpa dem.

Jag vill i första hand lyssna på vad riksskatteverket har fått för erfarenheter av tillämpningen av reglerna och på grundval av verkets förslag undersöka vilka förändringar som eventuellt kan bli nödvändiga. Förvärvsavdragets roll i skattesystemet är ju en mycket stor fråga och har en rad andra aspekter än just den som dagens debatt handlar om. Frågan tål därför ett grundligt övervägande efter det att remisstiden har gått ut.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Låt mig bara påpeka att riksskatteverket efter förfrågan om den här typen av problem har skickat ut ett brev – det har tillställts en advokatbyrå som förmodligen var först med att fråga – där man försöker reda ut problemet och hänvisar till de regler som finns och som ju innebär att man i och för sig inte behöver ta hänsyn till den gemensamma vårdnaden, utan att man skall försöka avgöra var barnet faktiskt bor. Men som vi tycks vara ganska överens om kan detta i praktiken medföra svårigheter, eftersom reformen i många fall uppfattas så att föräldrarna skall ha möjlighet att i rätt stor utsträckning ha barnet hos sig lika mycket. Riksskatteverkets skrivelse kan måhända vara till visst stöd för taxeringsmyndigheterna, men den innebär uppenbarligen inte någon lösning av frågan. Det gör väl riksskatteverket knappast anspråk på heller. Men eftersom denna skrivelse så att säga är det enda som riksskatteverket hittills har lyckats åstadkomma i det här fallet, så hoppas jag att budgetministern för egen del verkligen har uppmärksamheten riktad på frågan för att vidta de åtgärder som eventuellt kan visa sig erforderliga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om ordvalet i författningstext

Socialministern RUNE GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara *Kurt Söderströms* (m) den 9 mars anmälda fråga, 1977/78:345, och anförde:

Herr talman! Kurt Söderström har frågat mig om jag anser att användningen av orden organoleptisk undersökning i föreskrifter från socialstyrelsen står i överensstämmelse med strävandena att göra författningsspråket mer förståeligt.

I motiveringen till frågan anges att socialstyrelsen i föreskrifter för godkännande av alkoholhaltiga essenser och aromer har framställt kravet att smakkoncentrationen skall vara sådan, att essensen eller aromen vid organoleptisk undersökning bedöms vara odrickbar även om den späds ut till en alkoholhalt av ca 10 viktprocent.

Enligt uppgift från socialstyrelsen är uttrycket organoleptisk undersökning en vedertagen term inom viss naturvetenskap och kan närmast översättas med "smak- och luktprovning". Styrelsen har vidare uppgivit att den överväger att vid en omskrivning av föreskrifterna ersätta uttrycket organo-

leptisk undersökning med orden smak- och luktprovning. Jag anser verkligen att en sådan ändring är befogad.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Min fråga kanske kan anses vara bagatellartad och handla om ett oväsentligt problem. Den berör ett fåtal, men dessa berör den så mycket mer. De som arbetar i industrier som tillverkar aromer och essenser är helt beroende av att alkoholbyrån anser att föreskrifterna följs till punkt och pricka. Indirekt beroende är dessutom alla de som arbetar hos de industrier vilka köper och använder sig av produkterna.

Tillverkningsindustrierna har länge försökt få alkoholbyrån att ta bort det mycket subjektiva drickbarhetsprovet, som från deras synpunkt är direkt negativt och därför mindre lämpligt. Det har hänt att produkter som tidigare ansetts drickbara vid ett senare tillfälle bedömts vara odrickbara, trots att sammansättningen av produkten inte har ändrats. När en produkt förklaras odrickbar måste tillverkningen omedelbart sluta även om ineliggande beställningar finns, vilka då inte kan levereras. Alkoholbyrån har stora möjligheter till fraktsanktioner och avstängningsförbud, som medför omfattande produktionsstörningar.

När nu socialdepartementet blev ny huvudman och nya föreskrifter kom ut, så var det naturligt att begreppet organoleptisk undersökning omfattades med största intresse. Man frågade sig bland fabrikanterna om detta innebar att de svenska aromtillverkarna hade fått gehör för sina önskemål om en objektiv provningsmetod och, om så var fallet, hur provningen nu skulle ske. Alla positiva förhoppningar försvann snabbt och byttes i pessimism sedan man hos alkoholbyrån fått veta att i sak hade ingenting hänt – allt skulle gå till som förut.

Nu framgår det av svaret att de här föreskrifterna troligen kommer att ändras. De kom ut och trädde i kraft den 1 januari 1978. Bara det är litet anmärkningsvärt. Om man skall ändra på benämningen, vore det inte då befogad att också ändra på provtagningsmetoderna? Skulle inte socialministern vilja medverka till en sådan ändring?

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Kurt Söderström kom in på en annan frågeställning än den som togs upp i frågan. Jag har svarat på den ursprungliga frågan, huruvida författningsspråket är förståeligt som det nu är. Där har jag klart deklarerat att jag anser att en ändring, så att man skall uttrycka det hela på klar svenska med orden smak- och luktprovning, är befogad.

I övrigt kan jag inte i dag ta ställning till de frågor som Kurt Söderström nu aktualiserar.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag kan ha förståelse för det. Anledningen till att jag ställde denna fråga är att tillverkarna, som jag har varit i kontakt med, har blivit

besvikna över att man byter ut ett uttryck mot ett annat när de betyder precis detsamma.

För ungefär ett och ett halvt år sedan hade just de här aromtillverkarna ett sammanträde med företrädare för alkoholbyrån, där man diskuterade den här problematiken. Man diskuterade främst två saker – dels drickbarhetsprovningsen, som helt fördömdes från fabrikanthåll därför att den inte är objektiv, dels det förhållandet att man inför omedelbart försäljningsstopp så fort ett preparat dras in.

Vid det tillfället var företrädare för alkoholbyrån positiva till förslag om en utredning av problemen, men sedan har ingenting hänt.

Om bestämmelserna nu skall ändras och nytryckas, skulle då inte socialministern vilja vara vänlig och medverka till att man överväger om det inte går att göra en ändring när det gäller provtagningsen? Det skulle ligga helt i linje med den borgerliga regeringens strävan att avbyråkratisera samhället. Jag hoppas att socialministern är positiv till att medverka till en sådan sak.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Ännu en gång vill jag säga till Kurt Söderström att jag har givit ett klart svar på frågan. Hade jag fått ytterligare en fråga om det som Kurt Söderström nu aktualiserat, skulle jag haft möjlighet att på alkoholbyrån undersöka hur långt den saken i dag avancerat. Jag vet att diskussion kring detta pågår på alkoholbyrån, men jag kan inte ge något vidare besked, eftersom frågan inte varit aktuell förrän just nu.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag begär inget svar, men jag har i alla fall ställt frågan och hoppas att vi kan komma fram till en lösning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om energipolitiken

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN erhöll ordet för att besvara *Ingvar Carlssons* (s) den 13 februari anmälda interpellation, 1977/78:133, och anförde:

Herr talman! Ingvar Carlsson har till mig riktat följande frågor:

1. Har ekonomiministern, som underlag för regeringens ekonomiska ställningstaganden, låtit närmare studera de samhällsekonomiska konsekvenserna av den nuvarande regeringens energipolitik?

Vilka är i så fall effekterna av den nuvarande regeringens energipolitik i fråga om

- a) utrymmet för övriga investeringar?
- b) utrymmet för reformer?
- c) bytesbalansens utveckling?

2. Har regeringens ekonomiska politik utformats med hänsyn till under

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

Om energipolitiken

punkten i diskuterade effekter?

3. Anser ekonomiministern att svensk ekonomi tål att vi bygger fyra-sex kärnkraftverk som sedan inte används för att producera elektrisk kraft?

Den första frågan gäller de samhällsekonomiska konsekvenserna av regeringens energipolitik.

Som Ingvar Carlsson borde känna till har regeringen ännu ej föreslagit riksdagen någon ny inriktning av den svenska energipolitiken. I 1975 års riksdagsbeslut om energipolitiken förutsattes att beslutet skulle omprövas 1978. För att förbereda detta har en energikommission arbetat, och på grundval av dess betänkande och de synpunkter som de olika remissinstanserna kan framföra kommer regeringen att förelägga riksdagen förslag till ny energipolitik under hösten innevarande år.

De åtgärder som vidtagits på det energipolitiska området har därför syftat till att upprätthålla handlingsfriheten inför det kommande beslutet. De har enligt min mening hittills ej medfört vare sig kostnader eller vinster av den omfattning att det är meningsfullt att tala om samhällsekonomiska konsekvenser i fråga bl. a. om utrymmet för investeringar och reformer eller då det gäller bytesbalansens utveckling.

Förutom att upprätthålla handlingsfrihet och förbereda det energipolitiska beslutet har vidtagits åtgärder som bedömts som väl motiverade såväl energipolitiskt som ekonomiskt. Jag syftar i första hand på det förslag till ett omfattande energisparprogram som förelagts riksdagen. Inte minst mot bakgrunden av våra ansträngningar att uppnå balans i våra utrikes betalningar bedömer jag detta program som utomordentligt angeläget och betydelsefullt.

Efter bokstaven skulle jag därmed ha svarat på Ingvar Carlssons första två frågor. Jag har emellertid tolkat honom så att frågan skall avse även effekterna av olika vägval vid höstens energipolitiska beslut. Jag vill därför tillägga följande:

Det vägval i fråga om kärnkraften, och de beslut om vilken kapacitet på energiproduktionens område som vi måste ha, är självfallet beroende av vilken tillväxt i energikonsumtionen som kan anses trolig under 1980- och 1990-talen. Den tillväxten är i sin tur beroende på vad vi kan uppnå av energibesparingar.

Skulle det ur energipolitisk synvinkel föreligga ett behov av den energiproduktion som kärnkraften kan ge men regering och riksdag av andra skäl skulle komma fram till att en avveckling bör ske uppkommer samhällsekonomiska kostnader.

Som energiministern redovisade i regeringens proposition med förslag om anslag till statens vattenfallsverk (prop. 1977/78:116) har vattenfallsverket beräknat kostnaderna för en avveckling av Forsmark 3 till närmare 2 miljarder kr.

Skulle samtliga de kärnkraftsblock som nu är under byggnad ej tas i bruk blir kostnaderna större. I dagens priser kan de nedlagda kostnaderna hittills beräknas till ca 7 miljarder kr. Återstående kostnader kan uppskattas till ca 10 miljarder kr. Om beslut skulle fattas om avveckling av dessa aggregat uppstår

dessutom kostnader för brutna kontrakt och avvecklingskostnader. Om denna kapacitet skall ersättas med konventionell produktion måste investeringar på 10–15 miljarder kr. göras. Härtill kommer ökade driftkostnader och därmed också en ökad oljeimport.

Enligt vad jag erfarit skulle beräkningar utförda inom ramen för energikommissionens arbete tyda på att om hela kärnkraftsprogrammet skulle ersättas med alternativ produktion och besparingar måste avsevärt mycket större insatser än vad jag nu redovisat göras. Osäkerheten i beräkningarna är dock stor och beloppen är därför svåra att precisera. Kostnaderna skall slås ut över hela den period avveckling och ersättningsinvesteringar skall ske.

När det gäller de allmänekonomiska förutsättningarna utgår jag från att uppfyllandet av bytesbalansmålet ej skulle få påverkas av en hel eller partiell avveckling av kärnkraften. Kostnaderna skulle sannolikt i huvudsak inkräkta på utrymmet för privat konsumtion och övriga investeringar inom näringslivet. Man kan inte blunda för att detta innebär en ytterligare inteckning i ett under avsevärd tid begränsat konsumtionsutrymme.

Jag vill emellertid understryka, att regering och riksdag genom villkorslagen satt kärnkraftens säkerhetsfrågor i första rummet. Jag är personligen övertygad om att inga svenska medborgare av ekonomiska skäl skulle vara beredda att tillstyrka att angelägna säkerhetskrav försummas. Går kärnkraftens avfallsproblem att lösa enligt de kriterier som satts upp i villkorslagen, skall självfallet de av Ingvar Carlsson berörda aggregaten tas i drift. Men skulle den nu pågående remissgranskningen av Vattenfalls ansökan om att få ladda aggregatet Ringhals 3 visa att dessa problem ej är lösta, vore det naturligtvis helt fel att ta aggregatet i drift. Eftersom remissbehandlingen pågår varken vill eller kan jag närmare uttala mig om detta. För regeringen är frågan om laddningen av ytterligare kärnkraftsaggregat i första hand en säkerhetsfråga. Det är därför självklart att vi måste vara beredda att bära vissa kostnader om det skulle visa sig att säkerhetsproblemen inte kan lösas eller att ytterligare forskning och utveckling är nödvändig innan de kan anses lösta. Svensk ekonomi måste tåla sådana liksom andra av omsorg om vår miljö och människors hälsa betingade kostnader, även om de skulle innebära en icke oväsentlig belastning och en ytterligare inteckning av ett redan hårt intecknat resursutrymme.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka ekonomiministern för svaret på min interpellation. Det gläder mig att en debatt nu äntligen kan komma till stånd om de ekonomiska konsekvenserna av energipolitiken med det statsråd som har ansvaret för Sveriges ekonomi. Vid två tidigare tillfällen har Gösta Bohman demonstrativt vägrat att gå in i en debatt. Först när även borgerliga tidningar reagerade mot regeringens nonchalans gick det att få ett svar från ekonomiministern.

Tyvär är ekonomiministerns beteende i denna fråga inte en isolerad företeelse. Jag måste, herr talman, beklaga att det skall vara så svårt att få regeringsledamöterna att visa sig i riksdagen och svara för sina departement

och att över huvud taget vara närvarande i kammaren när viktiga frågor diskuteras. Jag tänker då givetvis inte på Gösta Bohmans ofrivilliga frånvaro häromveckan.

Jag tror inte att moderatledaren mått särskilt väl när han utformat detta svar. Det måste vara obehagligt för ekonomiministern att låtsas som om situationen på energiområdet är problemfri och att regeringens handlande styrs av förnuft och konsekvens.

Vid en moderatkonferens i november talade Gösta Bohman betydligt mera klarspråk än i interpellationssvaret i dag. I Svenska Dagbladet kunde man läsa följande referat:

”Även Gösta Bohman gjorde bestämda politiska markeringar i sitt tal.

Han betonade hårt det oupplösliga sambandet mellan ekonomi och energi, det omöjliga i att samtidigt säga nej till alla energikällor och faran i att åsidosätta en högt utvecklad teknologi;

- Gör vi det, kan vi ställas inför en lång och plågsam nedgångsperiod.
- Nu är det dags att diskutera energipolitiken i nya termer: Välstånd och sysselsättning.”

Jag delar uppfattningen att energidebatten måste föras också i termerna välstånd och sysselsättning. Det är ett bra uttalande. Men den debatten skall ju då också föras i Sveriges riksdag mellan regering och opposition. Problemet som ekonomiministern går helt förbi i sitt svar å regeringens vägnar är att vi inte har hur mycket tid som helst på oss. Tvärtom borde bl. a. med hänsyn till ekonomi och sysselsättning flera viktiga energipolitiska beslut redan ha fattats. Men regeringen kan inte bli överens om något annat än att skjuta alla dessa problem framför sig. Moderaterna inser naturligtvis faran med en sådan politik.

Vid den tidigare omnämnda novemberkonferensen riktade partisekreterare Lars Tobisson följande maning till de moderata statsråden: ”Kommer inte ett beslut de närmaste månaderna försvagas regeringens handlingskraft även på andra områden.”

Nu har de månaderna gått, och förvirringen kring regeringens energipolitik har ökat i stället för att minska. Med hänsyn till den allvarliga tidsaspekten i energifrågan måste jag fråga ekonomiministern: Delar Gösta Bohman partisekreterare Tobissons uppfattning att frånvaron av energipolitik kommer att försvaga regeringens handlingskraft även på andra områden?

Om svaret är ja, måste ju detta få samhällsekonomiska konsekvenser och alltså stå i strid med Gösta Bohmans interpellationssvar. Är svaret nej, har moderaternas ordförande och partisekreterare skilda uppfattningar i denna avgörande fråga.

Handlingsförklaring enligt den modell som regeringen nu företrätt i ett och halvt år leder till allt högre kostnader. Utan ordentliga riktlinjer har trots allt utbyggnaden av kärnkraftverk fortsatt efter valet. Det innebär att vi lagt ned åtskilliga miljarder på kärnkraft också efter valet. Ändå hävdar statsministern att dessa kraftverk inte skall användas för att producera elektrisk kraft. Det vore i så fall fråga om en kapitalförstöring utan motstycke i fredstid. Enligt ekonomiministern skulle denna uppgå till 17 000 milj. kr., vilket

förefaller mig vara en realistisk siffra.

Jag finner det oroväckande att ekonomiministern förnekar att regeringens energipolitik skulle medföra några negativa samhällsekonomiska konsekvenser. Tyvärr har ju redan det svenska samhället, företag, löntagare och skattebetalarna, orsakats betydande skada. Utvecklingen har lett till

att kunskande och kompetens på viktiga områden förlösas

att sysselsättningen i onödan minskas

att energipriserna drivs upp

att investeringarna utanför energiområdet riskerar att hämmas.

Låt mig också nämna konkreta exempel:

1. I ASEA:s årsredovisning för 1977 uttalas:

”För ASEA-gruppen har frånvaron av energipolitiska beslut i Sverige reducerat beställningsgång och beläggning på kraftutrustning, inte bara inom ASEA-ATOM utan även inom STAL-LAVAL Turbin och moderbolaget.”

2. I Dagens Industri den 14 mars, dvs. för några dagar sedan, finns en intervju med ASEA-ATOM:s VD Lars Halle: ”Lars Halle säger att Asea-Atoms marknadsföring utomlands försvårats efter jordbruksminister Anders Dahlgrens (c) utspel nyligen. Dahlgren vill lägga ner Asea-Atom.”

3. Trots att Sverige är ett gammalt gruvland bedriver vi knappast någon prospektering längre. Av rädsla för att hitta uran vågar vi knappt leta efter några mineraler.

4. Att bygga kärnkraftverk i snigelfart är ett dyrt och dåligt sätt att klara energiförsörjningen. Ändå är det detta som sker med Forsmark 3. Byggnadsarbetare som skulle behövas för ett rationellt byggande, avskedas. När regeringen så småningom kommit fram till ett beslut måste nyanställningar ske om vi inte skall skrota kärnkraftsprogrammet. Det är inte svårt att förstå bitterheten i Forsmark.

5. Aggregat Ringhals 3 är sedan flera månader klar: för start, men tillåts av regeringen inte att producera elektricitet. Enligt Vattenfall kostar detta de svenska skattebetalarna varje dag 1,5 milj. kr.

Gösta Bohman har ju i alla år predikat sparnhet med statens medel. Nu är Sveriges ekonomi mer illa ute än på flera årtionden. Hur känns det då att slösa med skattebetalarnas pengar på detta sätt?

Enligt villkorlagen är regeringen skyldig att svara ja eller nej på Vattenfalls ansökan. Enligt min uppfattning borde ett svar redan ha givits. Det gäller ju rättssäkerheten i landet. Varje fördröjning kostar dessutom mer pengar.

För att ändå sätta en absolut yttersta gräns vill jag fråga: Kan Gösta Bohman ge sitt hedersord på att ett ja eller nej till start av Ringhals 3 lämnas före vårriksdagens slut?

Alla dessa frågor och problem försöker ekonomiministern komma ifrån med en formulering som måste vara lånad från Olof Johansson: ”Det är därför självklart att vi måste vara beredda att bära vissa kostnader om det skulle visa sig att säkerhetsproblemen inte kan lösas eller att ytterligare forskning och utveckling är nödvändig innan de kan anses lösta.”

Detta har varit en huvudfråga för energikommissionen, där den stora

majoriteten med bl. a. moderaternas och folkpartiets representanter har kommit fram till klara och välgörande slutsatser. Man visar ju att alla energislag har sina nackdelar men att det gäller att komma fram till en förnuftig balans. I denna ingår enligt kommissionen också kärnkraft. Tänker regeringen verkligen inte ta intryck av energikommissionen? Det är illa nog att stats- och energiministrarna av taktiska skäl nu nedvärderar sin egen kommission. Skall nu också Gösta Bohman låtsas som om den inte finns och avstå från de beslut som brådskar? Vi kan ju inte fortsätta att säga nej till allting:

Nej till älvutbyggnad av större betydelse.

Nej till ökat oljeberoende.

Nej till en rationell utbyggnad av kärnkraften.

Nej till prospektering och brytning av uran.

Det går inte med hänsyn till vårt näringsliv och vår ekonomi att säga nej, nej, nej. Även en borgerlig regering måste någon gång säga ja. Annars kommer utvecklingen bara att fortsätta bakåt, som under den första halvan av valperioden.

Trots att de alternativa energikällorna inte kan ge något tillskott på 10–15 år brukar ju centerns representanter hänvisa till dessa energislag, t. ex. vindkraften. Det behövs ju 1 000 till 2 000 vindkraftverk för ett inte alltför stort tillskott till vår elenergi. Nu skall man försöka komma i gång med tre försöksverk.

Vem är då först att protestera? Jo, jag läser i centerns huvudorgan Skånska Dagbladet att Södra Åby-avdelningen av Lantbrukarnas riksförbund protesterar mot planerna på försök med vindkraft på Söderslätt. Gärna vindkraft, säger man, men absolut inte på Söderslätt. Det lär inte bli lättare att få odla och gödsla energiskogar på våra våtmarker.

Allt detta kan ju inte stämma med vad Gösta Bohman innerst inne anser vara rätt och riktigt. Jag förstår att han anser att vissa eftergifter måste göras för att regeringen inte öppet skall tvingas erkänna att man inte klarar av att styra Sverige.

Men jag skulle ändå vilja fråga om det inte med hänsyn till landets ekonomi finns några gränser för ekonomiministerns eftergifter. Herr Bohman bestämmer ju så mycket annat i regeringen. Därför är det obegripligt att moderatledaren är så flat och eftergiven i den viktiga energifrågan.

Jag förmodar att moderatledaren märkt att stämningen i landet håller på att bli alltmer irriterad. För att det inte skall sägas att jag ger uttryck åt oppositionens naturliga benägenhet att kritisera i tid och otid, skall jag citera några insändare i Svenska Dagbladet – herr Bohmans eget husorgan – som man kunnat läsa på senare tid:

”För mig framstår den nya regeringens beslutsförklaring i kärnkraftsfrågan som ett bevis på regeringsoduglighet. I det rådande läget borde man utan dröjsmål inlämna regeringens avskedsansökan och nyval utlysas. Självfallet måste det vara så att en regering är skyldig regera och inte smita undan i en viktig fråga. ---

Även om ingenting sker fram till nästa val, kommer domen över den första

borgerliga regeringen på 44 år att bli hård och obeveklig, inte minst av flera som vid tidigare val önskat ett slut på den socialdemokratiska regeringsepoken.

Det kan ej uteslutas, att den nuvarande regeringen röner det sämsta vitsord som en svensk regering vederfarits i modern tid.

Rolf Hellers
Stockholm"

En vecka senare svarar Ulf Larsson-Cohn, Linköping:

"Är det inte nu dags för Hellers, mig och våra likasinnade att bilda någon slags borgerlig påtryckningsgrupp med enda uppgift att söka få ett stopp på den trepartisamverkan som med Hellers ord troligen kommer att få 'det sämsta vitsord som en svensk regering vederfarits i modern tid'."

Folk börjar alltså tröttna på att moderaterna och folkpartisterna i regeringen bara skyller ifrån sig på centern. Ni i folkpartiet och moderata samlingspartiet har majoritet i regeringen. Dessutom har givetvis regeringen ett kollektivt ansvar för de beslut som fattas och inte fattas. Tyvärr är emellertid den borgerliga regeringskoalitionen nu en gång för alla sådan den är. Den står där, lika fast och stabil som en snöhydda i vårregn.

Låt mig alltså sammanfatta de frågor som ekonomiministerns interpellationssvar ger anledning att ställa:

1. Delar Gösta Bohman sin partisekreterares uppfattning att frånvaron av en energipolitik försvagar regeringens handlingskraft även på andra områden?

2. Kan Gösta Bohman ge sitt hedersord på att ett ja eller nej lämnas till start av Ringhals 3 innan vårriksdagens slut?

3. Finns det med hänsyn till landets ekonomi inte några gränser för ekonomiministerns eftergifter för en olönsfull energipolitik?

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Först den rent formella frågan om vem som skall svara här i riksdagen på interpellationer och frågor som väckts av riksdagens ledamöter. Det förhåller sig inte på det sättet att jag, som Ingvar Carlsson gör gällande, demonstrativt skulle ha vägrat att svara och att vägran att svara på frågor inte skulle vara en isolerad företeelse från regeringens sida. Ingvar Carlsson har suttit i en regering åtskilliga år. Ingvar Carlsson bör ha förvärvat vissa kunskaper om hur det går till att svara på frågor och interpellationer. Ingvar Carlsson vet att det inte är riksdagens ledamöter som skall ha det avgörande inflytandet och bestämma vilken av regeringens ledamöter som skall svara på frågorna, utan det är arbetsfördelningen inom regeringen på olika ämnesområden som är avgörande för vilket statsråd som skall gå upp i debatten. Så var det på Ingvar Carlssons tid, och så är det fortfarande.

Den omständigheten att ekonomiska faktorer är involverade i ett visst specialområde motiverar inte att ekonomiminister eller budgetminister tar på sig en fråga inom ett bestämt fackområde. Om man – för att ta några exempel – diskuterar de ekonomiska konsekvenserna av SIA så är det skolministern som skall svara. Frågor om de ekonomiska konsekvenserna av att ha B3LA

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

Om energipolitiken

Fredagen den
17 mars 1978

Om energipolitiken

eller inte svarar försvarsministern på, de ekonomiska konsekvenserna av jordbruksavtalet är jordbruksministerns område osv. Så har det varit och så skall det förbli även i fortsättningen, även om man från socialdemokratiskt håll fortsätter att, som jag menar att man gör, missbruka interpellations- och frågeinstitutet på det sätt som varit fallet under en stor del av den tid då socialdemokraterna befunnit sig i opposition.

Att jag nu svarar beror på att jag tycker att det här tjetet någon gång borde sluta. Därför har jag tagit på mig frågan även om också den kunde ha besvarats, och egentligen enligt instruktionerna borde ha besvarats, av Olof Johansson.

Ingvar Carlsson förde i allra högsta grad en debatt på ytan, en rent partipolitisk debatt. Han gjorde gällande att jag stod här och låtsades som om inte energipolitiken var fylld av problem, att jag skulle göra gällande att energipolitiken var problemfri. Det är precis tvärtom. Detta är en av våra avgörande ekonomiska och säkerhetspolitiska frågor. Det besynnerliga är att samma person som beskyller mig för att göra gällande att energipolitiken är problemfri kan stå här i talarstolen utan att med ett enda ord beröra säkerhetsaspekten på energipolitiken. Icke med ett enda ord tog Ingvar Carlsson upp den andra sidan av detta stora problem, en sida som jag anser vara den viktigare. Jag hävdar att vid en avvägning mellan de rent ekonomiska faktorerna och de säkerhetspolitiska – i den här meningen taget – faktorerna är säkerheten det viktigaste. Säkerheten för miljön, tryggheten för människors liv och hälsa får icke eftersättas även om det skulle kosta massor av pengar. Där har uppenbarligen Ingvar Carlsson och vissa socialdemokrater en motsatt uppfattning. Jag vet att ute i det stora socialdemokratiska partiet är meningarna i det här hänseendet inte lika solklara; där finns det människor som sätter säkerheten före pengarna.

Det förvånar mig alltså att Ingvar Carlsson kan stå här i talarstolen utan att med ett enda ord beröra den andra sidan av problemet, nämligen säkerheten. Det är den som i hög grad har styrt regeringens handlande, och det var den som en gång utgjorde motivet för att den regering, av vilken Ingvar Carlsson var ledamot, föreslog riksdagen att 1975 ta in i beslutet en bestämmelse om att energipolitiken skulle omprövas 1978 och att man då skulle bedöma icke bara behovet av energi utan också de säkerhetspolitiska aspekterna av energipolitiken. Riksdagen följde regeringsförslaget och beslöt 1975 att energipolitiken skulle omprövas 1978. Vi skall alltså ompröva energipolitiken 1978. Det beslutet kommer i höst. Då görs den slutliga bedömningen – så långt vi nu kan överblicka framtiden – av å ena sidan de ekonomiska aspekterna och å andra sidan säkerhetsaspekterna.

I avvaktan på den här omprövningen har regeringen tillsatt en energikommission, i vilken även Ingvar Carlssons parti är företrätt. Jag har en känsla av – det skvallras ju en del – att inom den kommissionen är meningarna inte så ensidiga och problemlösa som de åsikter var som Ingvar Carlsson förde fram här i debatten för en stund sedan.

Med hänsyn till säkerheten har riksdagens majoritet antagit en villkorlag, som innebär att nya reaktorer icke får tas i drift med mindre än att garantier

finns för att avfalls- och uppdrätningsproblemen kan lösas. Riksdagens majoritet, bakom vilken stod svenska folkets majoritet i val, har alltså beslutat att säkerheten skall skjutas i förgrunden. Beslutet kommer i höst. Till dess skall vi ha handlingsfrihet för att kostnaderna inte skall bli alltför stora. Och när beslutet tas gör vi den avvägning som jag nyss talade om.

Ingvar Carlsson frågar mig om jag delar vår partisekreterares uppfattning att frånvaron av energipolitik skulle vara djupt oroande och få allvarliga konsekvenser. Om Lars Tobisson med sitt tal om frånvaron av energipolitik syftat på läget i dag, då delar jag inte hans uppfattning. Om han gör gällande att en frånvaro av energipolitik är utomordentligt skadlig och allvarlig, då delar jag hans uppfattning. Men i dag föreligger icke någon frånvaro av energipolitik. Jag har pekat på de stolpar som ingår i det energipolitiska handlande bakom vilket hela regeringen står: omprövning 1978, baserad på energikommissionens handlingar, bedömningar och analyser, en villkorlag som sätter säkerheten i första rummet och ett beslut som alltså kommer i höst. Detta är icke frånvaro av energipolitik. Detta är klart utstakade riktlinjer för det energipolitiska handlandet.

Vårt hittillsvarande handlande på det här området innebär, påstår Ingvar Carlsson, en kapitalförstörelse utan motstycke, och det må han ju säga. Yttrandefriheten är fullständig. Men detta måste innebära att Ingvar Carlsson och stora delar av hans parti anser att säkerhetsaspekterna är helt underordnade de ekonomiska intressena.

Så fick vi höra Ingvar Carlsson här ifrån talarstolen med stor förtjusning läsa upp tidningsinsändare och uttalanden – som om inte Ingvar Carlsson kunde tala för sig själv – av företrädare för olika ekonomiska och industriella intressen. Det är inte något fel alls. Tvärtom är det fullt riktigt att representanter för den svenska kärnkraftsindustrin för fram sina synpunkter och hävdar sina intressen. Debatten skulle bli väldigt ensidig annars. Det finns ju förespråkare över nog för andra intressen också. Och det är bara bra att debatten blir så rik och nyanserad som möjligt. När man representerar ett stort politiskt parti skall man inte glömma att det kan anläggas också andra synpunkter på en fråga än de som man själv för fram, men det är samhällets uppgift att hävda de övergripande samhälleliga trygghetsaspekterna.

Beträffande Forsmark 3 gör man gällande att regeringens underlåtenhet att fatta beslut innebär slöseri med resurser. Men vad innebär beslutet om Forsmark 3? Vad bygger det egentligen på för förutsättningar? Jo, det bygger på handlingsfriheten. Och det bygger på att vi å ena sidan inte skall ta ett beslut som innebär stora merkostnader, om vi i höst kommer fram till att Forsmark 3 skall byggas. Och å andra sidan att vi inte skall lägga ned oerhört mycket pengar på Forsmark 3 som blir bortkastade om vi här i riksdagen i höst kommer fram till beslutet att Forsmark 3 icke skall byggas.

Jag frågar: Hur är det med logiken, Ingvar Carlsson, när ni attackerar oss för detta? Å ena sidan klagar Ingvar Carlsson över att vi bygger anläggningar som inte används. Det innebär att vi kastar bort pengar, säger han. Å andra sidan klagar Ingvar Carlsson över att vi inte bygger vidare – trots att beslut skall fattas först senare om huruvida vi skall ha anläggningarna eller inte.

Sedan frågade Ingvar Carlsson om jag kunde ge mitt hedersord på att regeringen kommer med ett ja- eller nej-beslut före riksdagens ställningstagande. Jag trodde att Ingvar Carlsson visste – i annat fall skall jag här upplysa honom om det – att remisstiden går ut någon gång i början av maj och att det också pågår viss internationell granskning av handlingarna rörande Ringhals för att vi skall ha ett ordentligt underlag för vårt beslut. Och det beslutet kommer att fattas så fort som möjligt! Men jag tror inte att vi kan göra det före den 1 juni. Som bekant har ju strålskyddsinstitutet dessutom framfört vissa synpunkter som ännu inte är fullt klara utan kräver ytterligare analyser. Så även om den gamla regeringen hade suttit kvar hade den inte kunnat fatta beslut inom den tid som ursprungligen var planerad.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Först några ord om den formella sidan.

Det är obestriddligen så att den borgerliga regeringens representanter vid debatterna i kammaren inte är närvarande i den utsträckning som den gamla regeringens representanter var. Vi såg ett exempel på det häromdagen när det gällde justitieministern, och samma kritik har tidigare riktats mot statsministern. Jag tycker det är beklagligt, eftersom det visar en nonchalans mot parlamentarismen som inte är bra.

Min andra anmärkning är att när man försöker ta upp en debatt om de samhällsekonomiska konsekvenserna – som jag har gjort i det här fallet – så vägrar statsråden att ta upp de aspekterna. Inte bara när jag framställt en interpellation eller en fråga utan även i riksdagens allmänpolitiska debatt har man uppriktigt sagt saboterat socialdemokraternas möjligheter att gå in i diskussion med partiledarna. Jag kunde själv från denna talarstol notera hur herrar Fälldin, Bohman och Ahlmark försvann ut bakom kammarens draperier när jag gick upp i debatten. Det tycker jag faktiskt var litet fejt.

Herr Bohman försöker nu, typiskt nog, klara sig ifrån alla frågor jag ställt och den diskussion som jag försökt ta upp genom att inte gå in i den ekonomiska debatten utan bara hänvisa till säkerheten och återropa villkorslagen. Han sade inte ett ord om att vi under lång tid har haft en atomenergilag som skall tillgodose säkerheten. Inte ett ord från herr Bohmans sida om att majoriteten i energikommissionen, av vilken han har en av ledamöterna sittande i bänken bredvid sig, har sagt att kärnkraftens säkerhetsfrågor motiverar att vi har 11–13 aggregat. Uppriktigt sagt tyckte jag att det var ganska ömkligt att moderatledaren på detta sätt försökte att smita ifrån en allvarlig debatt om kärnkraften.

Jag måste fråga herr Bohman om han inte hade tänkt igenom säkerhetsaspekterna, när han i denna kammare 1975 röstade för 13 aggregat och dessutom argumenterade för att vi egentligen borde ha 14.

Det är ju utomordentligt allvarligt att en regeringsledamot uppenbarligen har suttit och röstat för 13 aggregat och nu säger att han anser att kärnkraften i verkligheten är så farlig att det är osäkert, om aggregaten 7–12 skall få byggas ut. Med den inställningen borde herr Bohman, precis som herr Fälldin, helt och hållet stoppa utbyggnaden av aggregaten. I stället bygger man vidare,

men låtsas som om kärnkraften inte skulle utnyttjas för att producera elektrisk kraft. Uppriktigt sagt trodde jag inte herr Bohman om att göra ett inlägg av det slag som han nu presterade.

Anledningen till att jag återopade tidningsinsändare var ju bara att jag ville illustrera att den kritik som jag har framfört inte enbart kommer från socialdemokratiskt håll. Den kommer i hög grad, och jag vågar påstå i växande grad, från herr Bohmans egna anhängare. Regeringen måste vara isolerad inte bara från riksdagen utan också från den stora allmänheten, om den inte känner att kritiken växer. Vi har en regering som sitter och grälar inbördes, för det är ju det som det i verkligheten gäller, om vi skall ha tio eller elva aggregat i stället för att ta itu med landets ekonomiska problem. Som ansvarig för samhällsekonomin har herr Bohman här ett ansvar, när han deltar i detta taktiska spel inom regeringen, och det är därför jag har riktat interpellationen till just honom.

Den borgerliga regeringen förstörde ju med sina oändliga taktiska manövrer det förtroendekapital som en regering inte kan vara utan, och vi vet att det finns en majoritet i regeringen och i riksdagen för ett fullföljande av 1975 års beslut fram till 1978, då en avstämning mycket riktigt skall göras. Men det är ju detta regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten inte gör, utan före avstämningen 1978 har man börjat avskaffa energipolitiken och införa en sorts handlingsförklaring, så att anställda, företag och myndigheter icke har en aning om vad regeringen vill, vart den syftar och vart det skall bära hän. Det är ju detta, herr Bohman, som är det allvarliga. Hur många hänvisningar ni än gör till villkorlagen vet alla vid det här laget att den ingenting annat var än kejsarens nya kläder. Det var en kompromiss för att ni skulle kunna skjuta energifrågan framför er. Men villkorlagen har blivit en rättfälla i vilken ni hamnat. Enligt denna lag är ni skyldiga att svara ja eller nej på en ansökan från Vattenfall.

Nu säger ekonomiministern att han inte kan ge ett löfte att riksdagen innan den åtskils får ett löfte om huruvida regeringen tänker svara ja eller nej. Detta innebär uppenbarligen, herr talman, att regeringen tänker skjuta hela frågan om laddningen av Ringhals 3 till efter halvårsskiftet och på så sätt ge efter för centern. Därmed slår man i realiteten ut avtalet från 1970-talet, och man får, herr talman, börja hela processen med en ansökan om Ringhals 3 på nytt. Härigenom har i realiteten regeringen gått emot sin egen villkorlag, vilket jag, herr talman, finner utomordentligt anmärkningsvärt och beklagligt. Det ökar inte rättssäkerheten. Det minskar, herr Bohman, respekten för lag och ordning i Sverige, och det trodde jag inte att herr Bohman var beredd att medverka till.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Ekonomiministern försökte med säkerhetsfrågorna som utgångspunkt skjuta in en kil mellan å ena sidan våra representanter i energikommissionen och å andra sidan Ingvar Carlsson och eventuellt även andra socialdemokrater. Jag vill därför ta upp de frågorna och klart deklarera att någon sådan skillnad självfallet inte existerar. Hur skulle jag kunna

företräda mitt parti i energikommisionen, om jag inte hade en uppfattning som i allt väsentligt överensstämmer med vårt partis politik?

Visserligen dröjer det ytterligare en dryg vecka innan energikommisionens betänkande blir offentligt, men jag tror inte att jag avslöjar några hemligheter om jag slår fast vissa principer som väglett majoriteten, bestående av bl. a. folkpartister, moderater och socialdemokrater, i dess ställningstagande.

Detta har först och främst skett med utgångspunkt i en bedömning av säkerhetsfrågorna. Vi har därvid kommit fram till att det vid en jämförelse mellan olika alternativ och energikällor inte av hälso-, miljö- och säkerhets-skäl finns anledning att avstå från någon av de energikällor som vi i dag använder och att man bedömer att avfallshanteringsfrågorna kommer att kunna lösas.

Därefter har vi på grundval härav gjort en bedömning av de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ. Vi har sagt att effekterna på samhällsekonomin på kort och på lång sikt av centerns energipolitik, av en avveckling av kärnkraften, blir så allvarliga att vi måste avvisa centerns avvecklingsplan. Det blir nämligen så att en avveckling enligt centerns modell tar i anspråk allt det ekonomiska utrymme som kommer att finnas, även vid mycket stora uppoffringar av medborgarna i samhället, för att över huvud taget klara Sverige ur den ekonomiska krisen och för att klara angelägna sociala reformer. Centerns politik är icke förenlig med omsorgen om sysselsättningen, barnomsorgen, åldringsvården och pensionärernas rätt till en hygglig ekonomisk standard.

I den bedömningen har vi varit eniga, och jag vill framhålla att det också är en hälsofråga att människorna slipper gå arbetslösa, att pensionärerna får den standard och omvårdnad de behöver och att vi klarar barnomsorgen.

Vad som har hänt i energikommisionen är ju i själva verket att den politik som vi stod för 1975 och som vi står för nu har fått en bred uppslutning. Med hänsyn till de stora värden som här står på spel för det svenska samhället när det gäller ekonomin, när det gäller människornas trygghet och välfärd, borde det vara en självklar ambition för den majoritet i regeringen, som faktiskt i energikommisionen står för en förnuftig linje, att se till att en sådan politik så snabbt som möjligt genomförs i praktiken. Någonting annat är ju inte förenligt med ansvar för nationens och enskilda människors bästa.

Jag finner det då ytterligt uppscendeväckande att moderaterna och folkpartiet kan tillåta att centern en enda dag till får fortsätta att spela hasard med villkorslagen på det sätt som bl. a. har skett de senaste dagarna och som har illustrerats av att Sveriges mest respekterade forskare på detta område, Torbjörn Westermark, sagt att han inte längre vill delta i arbetet med granskningen av KBS-projektet. Ni har ett väldigt ansvar för att se till, med tanke på människors rätt att kräva att säkerhetsfrågorna blir behandlade på ett anständigt sätt, att detta ofantliga schabbel inte längre får fortsätta.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga att det inte är hos oss socialdemokrater som det finns någon skillnad mellan handlandet i energikommisionen och handlandet i riksdagen och på andra platser. Däremot är det så att

om inte ni inom folkpartiet och moderaterna i regeringsställning ser till att ni snabbt fullföljer den politik som ni har biträtt i energikommissionen kan man verkligen anklaga er för att vara kluvna i denna fråga.

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

Om energipolitiken

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag tycker att Ingvar Carlsson skall vara litet försiktig med att klaga över närvarofrekvensen här i kammaren, sedan hans partigrupp fick ett brev från talmannen, som inte var riktat till regeringen.

Jag har strukit under i mitt svar och jag har strukit under i mitt inlägg att frågan om utformningen av och innehållet i vårt energiprogram har två huvudsakliga aspekter. Den ena är den ekonomiska, den andra gäller säkerheten.

Jag uttalade kritik, som jag tycker att Ingvar Carlsson inte lyckades klara av, därför att han i sitt första långa inlägg lyckades helt utesluta begreppet säkerhet – den väsentliga beståndsdel i detta ämne som har gjort att vi över huvud taget diskuterar kärnenergi i Sverige. Hela ena halvan av problemet lyckades Ingvar Carlsson gå förbi. Han hänvisade i sitt anförande så småningom bara till att vi har en atomenergilag och att vi har haft en Aka-utredning. Och vi har en majoritet, säger Ingvar Carlsson, i energikommissionen som menar att säkerhetsfrågorna kan lösas och är lösta.

Energikommissionens rekommendationer och yttranden är såvitt jag vet ännu inte offentliga, men det har skvallrats åtskilligt i tidningarna. Jag vet inte vad de slutliga uttalandena i olika hänscenden och de slutliga rekommendationerna på olika områden kommer att innehålla. Men vad jag vet är att atomenergilagen inte gav tillräckligt handlingsutrymme då det gäller att bevaka de säkerhetspolitiska aspekterna och att Aka-utredningens resultat i många hänscenden föranlett debatt, kritik och åtskilliga frågetecken.

I stället för att ta upp en debatt om ena halvan av detta stora problem använder Ingvar Carlsson den gamla vanliga metoden att säga att Gösta Bohman "smiter" ifrån debatten. Nej, Ingvar Carlsson! Jag belyser båda aspekterna. Ingvar Carlsson talar bara om den ena, den rent ekonomiska, eller den enligt socialdemokratiskt språkbruk kommersiella aspekten, medan jag däremot vill ta upp hela problemet till diskussion.

Jag har faktiskt i mitt svar lämnat de siffror som går att lämna beträffande kostnaderna. Tiden är ännu inte mogen för att göra en fullständig analys. Alltför mycket osäkerhet föreligger. Men vi kommer, när vi lägger fram vårt förslag för riksdagen i höst, att kunna göra den nödvändiga samhällsekonomiska bedömningen eller i varje fall att kunna göra en så säker nödvändig samhällsekonomisk bedömning som möjligt. Det kommer alltid att vara en viss osäkerhet vid långsiktiga ekonomiska bedömningar. Det borde socialdemokraterna ha lärt sig efter diskussionen om den svenska ekonomiska politiken år 1976.

Så långt det går har jag givit Ingvar Carlsson de siffror som vi har tillgängliga i dag, men dem är Ingvar Carlsson inte nöjd med. Han är road av att tala om något annat.

Hur skall vi över huvud taget kunna få en debatt om detta utomordentligt viktiga avsnitt av svensk politik, om man nonchalerar säkerhetsaspekten, om man kör över alla de människor runt om i vårt land – hur många de är vet jag inte, men de är åtskilliga – som är rädda och som det är vår uppgift att övertyga om fakta genom att ta fram så mycket vederhäftigt och objektivt material som möjligt och presentera det för dem, presentera det här på riksdagens bord, så att vi får ett fullständigt underlag för det beslut som skall fattas här i höst?

Ingvar Carlsson frågade: Hur kunde Gösta Bohman, om han har den syn på kärnkraften som han redovisat i dag, år 1975 röstat för 13 aggregat och t. o. m. ha hållit dörren öppen för ytterligare ett?

Det var inte svårt att göra det, Ingvar Carlsson, eftersom vi hela tiden hade klart för oss att hela energipolitiken skulle analyseras på nytt 1978. Det är alltså i år vi skall göra den fullständiga nya analysen, byggd på mycket, mycket mera tillförlitligt och mycket, mycket mera fullständigt material än vad vi hade 1975.

Man kan naturligtvis kritisera mig för att jag ändå medverkade i det beslutet, och i så fall drabbar den kritiken även de andra ledamöterna av Sveriges riksdag, inkl. den dåvarande regeringen, som år 1975 fattade sitt beslut. Men det har ju hänt en hel del sedan 1975. Är Ingvar Carlsson helt omedveten om debatten runt om i världen, i land efter land, där man tidigare hade samma, litet mera optimistiska syn på kärnkraftsproblematiken som vi hade? Är Ingvar Carlsson omedveten om diskussionerna i Frankrike, Västtyskland, Italien, England och på många andra håll, som gör att kravet på ett fullständigare underlag för beslut är ännu mycket mera motiverat nu än vad fallet var tidigare?

Vad som dessutom har hänt är att behovet av energi inte är lika överhängande som det var 1975 bl. a. på grund av att ekonomin nu går på sparlåga och på grund av en energisnålare produktion. Till följd av besparingsåtgärder är inte behovet av ett omedelbart förverkligande av det antal reaktorer, som vi år 1975 utgick från skulle bli nödvändigt, lika starkt i dag som det var då. Det har alltså hänt åtskilligt, och i avvaktan på det beslut som skall fattas skall vi ha handlingsfrihet. Vi skall icke låsa oss, vare sig ekonomiskt eller på annat sätt.

Att villkorlagen kommit till – den som Ingvar Carlsson kallade för "kejsarens nya kläder" – beror ju på att vi ansett oss behöva ställa helt nya och andra villkor än man gjorde tidigare. Behovet av en klarare markering är nödvändigt, och rättssäkerheten kräver att en lagstiftning skall tillämpas efter sina förutsättningar. Därför fattade riksdagens majoritet beslutet om att bygga ut lagstiftningen och gjorde det i form av en villkorlag. Dessutom är olika slags reaktorer inne i programmet. Atomenergilagerna har inte några klara ersättningsregler – det vet väl också, hoppas jag, Ingvar Carlsson.

Det finns en majoritet, säger Ingvar Carlsson i dag, som är för att helt fullfölja 1975 års energiprogram, dvs. att vi omedelbart skall bygga 13 aggregat. Men finns det en sådan majoritet? Det är mig obekant. Finns det, Birgitta Dahl, i energikommissionen en majoritet för att vi skall fatta beslut

om att fullfölja programmet med 13 aggregat? Jag tvivlar på det. Jag tror att man har en mera nyanserad bedömning nu än vad man hade tidigare.

Sedan: Vad är det förutom den långsammare byggnadstakten för F 3:an – syftande till att spara pengar och att upprätthålla handlingsfrihet – som i praktiken skiljer den nuvarande regeringens handlande från vad regeringen Palme skulle ha fullföljt om den hade suttit kvar? Skulle regeringen Palme, om den hade suttit kvar, ha startat t. ex. Ringhals 3, trots att strålskyddsinstitutet ännu inte givit klartecken och trots att strålskyddsinstitutet begärt ytterligare utredningsmaterial, som inte kommer att kunna redovisas och granskas förrän i slutet av april eller kanske någon gång i maj? Eller hur skulle ni ha handlat?

Får jag så ställa ett par frågor till Ingvar Carlsson – fastän jag ju vet att det är jag som i sådana här sammanhang skall svara på frågor och inte Ingvar Carlsson. Men för att man skall förstå bakgrunden till Ingvar Carlssons frågande kan det ändå vara betydelsefullt att jag sammanfattningsvis ställer och får svar på två frågor.

Den första frågan, som jag inte har fått något svar på tidigare, lyder: Menar Ingvar Carlsson att vid en avvägning mellan ekonomiska faktorer å ena sidan – det som ni brukar kalla för kommersiella intressen – och å andra sidan hänsyn till miljö, människors trygghet, liv och hälsa skall ekonomin vara avgörande?

Den andra frågan är: När riksdagen 1975 beslöt att en omprövning av energipolitiken skulle ske i år med hänsyn till bl. a. nya rön i fråga om säkerheten, menade man då på socialdemokratiskt håll ingenting alls med den här reservationen? Var det bara en tom gest för att lugna oroliga? Eller menade man att man verkligen var beredd att ompröva, dvs. ställa nya krav, göra ekonomiska uppoffringar, om detta skulle visa sig vara påkallat av säkerhetsskäl?

Bara om Ingvar Carlsson kan svara nej på dessa frågor förstår jag hans aggressioner och hans upprördhet. Jag tycker att det på energipolitikens svåra område borde finnas plats för betydligt mera nyansering än vad Ingvar Carlsson ger uttryck för. Jag kan inte förstå annat än att motiven för dessa aggressioner inte kan vara sakligt betingade. De kan inte ha resonans bland folket, utan de syftar till att komma åt regeringen. Det är en i och för sig fullt befogad strävan. Men *om* man moraliserar, som Ingvar Carlsson har gjort, då ligger där bakom en kvalificerad dubbelmoral.

ANDERS WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i diskussionen mellan Gösta Bohman och Ingvar Carlsson. Jag vill bara mycket kort kommentera något av vad Birgitta Dahl sade – inte för att i sak anföra så mycket invändningar men för att kanske fullständiga bilden.

Först vill jag säga att även jag beklagar Torbjörn Westermarks beslut att avgå ur den grupp som skall ha hand om den internationella remissbehandlingen. Jag har lärt känna Torbjörn Westermark som en seriös och obunden forskare, som ständigt strävar efter objektivitet. Detta vill jag gärna säga. Han

är en mycket fin person, och han har gjort ett väldigt fint arbete i kommissionen.

Jag vill också hålla med om att alla de som jobbar inom energisektorn naturligtvis upplever den här perioden av förnyad analys som en period av osäkerhet. Men det ligger så att säga i sakens natur. Jag vill påminna om varför energikommissionen tillsattes. Det var ju inte bara det faktum att det blev en ny regering, Ingvar Carlsson och Birgitta Dahl, och att partierna hade olika ståndpunkter.

Vi kunde alla märka att vi inom våra partier hade olika meningar, att nationen på många sätt var splittrad i den här mycket svåra frågan. Detta är ju inte något unikt för Sverige. En omprövning i så måtto att man studerar och analyserar problemen om igen görs ju i Tyskland, USA och England, för att ta några exempel. Jag menar att i stort sett har ändå den här pausen varit nyttig.

Det är en väldigt förenkling att påstå att det som kommissionen presenterar om en dryg vecka skulle vara en direkt konfirmering och ett fullföljande av 1975 års beslut; det är inte riktigt. Tvärtom har verkligen den här studien, även om vi har haft kort tid på oss, fördjupat vårt kunnande på en lång rad områden, vilket gör att vi är mycket, mycket bättre skickade att fatta långsiktiga beslut. Detta är ingen kritik av 1975 års beslut eller av den regering som lade fram underlaget. Vi var ju över huvud taget nybörjare på det här området då jämfört med vad vi är i dag.

I stort sett vill jag hålla med om de punkter Birgitta Dahl angav, men med det tillägget att vi i kommissionen också har konstaterat att lika väl som vi med nuvarande beslutsmaterial avvisar en avveckling av kärnkraften – av försörjningsmässiga skäl, av kostnadsskäl osv. – har vi avvisat tanken att bara tuta och köra vidare i kärnkraftsspåret. Vi har sagt oss att inte heller en alltför hård låsning till kärnkraften framåt mitten av 1980-talet skulle vara en ansvarsfull politik. I stället skall vi försöka hålla alla dörrar öppna för att under slutet av 1980-talet fatta ett mer långsiktigt beslut. Då har vi förhoppningsvis underlagsmaterial framtaget, inte bara på kärnkraftsområdet utan på en lång rad av de övriga områden som är relevanta i detta sammanhang.

Jag vill också understryka att vi har avstått från att räkna reaktorer, bl. a. med hänsyn till den stora planeringsmässiga osäkerhet som föreligger. Vi vet ytterst litet om t. ex. industriutveckling och ekonomisk aktivitet i vårt eget land och i världen i övrigt under de kommande tio till tolv åren. Vi kan ju se vad som har hänt med 1975 års prognos.

Studien i energikommissionen – denna paus, om vi får kalla den så – har varit en nödvändig förnyad analys. När vi gick in i kommissionen stod påståendena emot varandra, och jag tror att människorna var utomordentligt villrådiga. I dag har vi i stor utsträckning sorterat ut påståendena, och vi har kommit varandra närmare. Jag avser därvid alla partier som varit med i kommissionsarbetet. Det är inte så att vi har kvar en djup klyfta av motsättningar, utan vi har närmat oss varandra i en lång rad väsentliga frågeställningar. Jag menar att den diskussionen, den analysen och de slutsatser som vi kommit fram till på ett avgörande sätt skiljer sig från det

ganska hårda och demagogiska angrepp som Ingvar Carlsson gav uttryck för. Förståelsen har faktiskt ökat, inte tvärtom, under det senaste året.

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Ekonomiminister Gösta Bohman måste känna sig väldigt trängd, när han för att försvara regeringen gör ett angrepp på riksdagen och riksdagens socialdemokratiska grupp, som han påstår skulle ha fått ett brev från talmannen angående närvaron i kammaren. Detta brev har gått till samtliga riksdagsgrupper – alltså även till Gösta Bohmans moderata riksdagsgrupp. Det är märkligt att Gösta Bohman har så dålig kontakt med sin egen riksdagsgrupp – alltså inte bara med riksdagen i största allmänhet – att han inte känner till detta. Dessutom, herr Bohman, har riksdagen sammanträtt till midnatt två kvällar i rad. Flertalet riksdagsmän är nu ute i sina valkretsar och sköter kontakten med människorna där.

Men herr Bohman som regeringsledamot har ett ansvar, liksom övriga regeringsledamöter, att försvara sina propositioner. Och då regeringens ledamöter inte ens behagar komma in i kammaren när man går kraftigt emot propositionerna, när regeringsledamöterna under den stora allmänpolitiska debatten försvinner ut ur kammaren vid första bästa tillfälle, så är det en allvarlig brist hos regeringen, som vi tar oss friheten att påpeka. Jag tyckte att det var beklagligt att Gösta Bohman försökte slå sig ur den situationen på det nästan barnsliga sätt som han här använde sig av.

Sedan till delfrågorna. Herr Bohman agiterar upp sig och påstår att socialdemokraterna inte är intresserade av säkerheten. Det är så, Gösta Bohman, att om jag hade velat diskutera energipolitikens säkerhetsaspekter hade jag ställt frågan till energiministern. Men nu vill jag diskutera de samhällsekonomiska effekterna. Jag vet inte för vilken gång i ordningen jag upprepar detta. Då är det naturligt att jag både i min fråga och i mina inlägg här tar upp de delarna. Gösta Bohman har förnekat att det finns några allvarliga sådana effekter. Det har han gjort trots att jag har pekat på ASEAs årsredovisning, på att Uddcomb, STAL-LAVAL och Asea-Atom har problem och på att folk avskedas vid byggnadsarbetena i Forsmark. Investeringsbenägenheten i samhället, säger flera industriledare, håller på att allvarligt sjunka därför att regeringen inte bedriver någon energipolitik. Det är ju detta som det vore intressant att få en debatt med ekonomiministern om, men han uppträder i stället som en dålig kopia av energiminister Olof Johansson.

Jag måste med väldig förvåning konstatera, herr talman, att Gösta Bohman lika gärna hade kunnat lämna svaret vidare till Olof Johansson, för det är uppriktigt sagt inte någon större skillnad på när Olof Johansson uppträder i talarstolen och när Gösta Bohman gör det. Det förvånar mig att Gösta Bohman så till den milda grad kapitulerar inför centerns erbarmliga energipolitik, som ju icke har med säkerhet att göra. Säkerheten främjas ju inte av att man inte bedriver någon energipolitik. Säkerheten i Forsmark 3 blir inte bättre av att man bygger verket i snigelfart – säkerheten hotas tvärtom. Säkerheten blir inte bättre av denna totala förvirring inom hela branschen, där

Om energipolitiken

de mest kompetenta människorna säger att de inte längre kan jobba här, därför att vi har Europas sämsta och mest inkompetenta regering när det gäller energipolitiken. Det är alltså från början till slut ovederhäftigt och oriktigt när herr Bohman påstår att han sitter i en regering som främjar säkerheten. Gå ut till forskarna. Gå till Torbjörn Westermark och fråga om regeringen främjar säkerheten när han, en av Sveriges för att inte säga världens mest kompetenta energiforskare, tvingas säga: Jag står inte ut med att arbeta åt denna regering. Gå till industrins främsta företrädare, Gösta Bohman – som ni annars har goda kontakter med – och fråga om de anser att man främjar säkerheten. Gå ut till alla de tekniker och tjänstemän som arbetar inom området och fråga om regeringen främjar säkerheten. På alla dessa avgörande områden kommer Gösta Bohman att få svaret: Sluta med denna bedrövliga energipolitik som regeringen ägnar sig åt. Börja ge besked om hur vi skall arbeta, så kan vi kanske få någon ordning. I dag råder total förvirring.

Jag måste ställa en fråga till ekonomiministern, eftersom han säger att vi 1978 skulle göra en omprövning av 1975 års beslut. Det är riktigt, men herr Bohman påstår att 1975 års beslut redan är omprövat. 1975 års beslut gäller alltså inte fram till den kontrollstation som ekonomiministern själv åberopar. Då vill jag fråga: När och hur har denna förändring kommit till stånd? I vilken form har den redovisats för riksdagen?

Det är en inkonsekvent och häpnadsväckande diskussion i ett debattinlägg från ekonomiministerns sida.

Dessutom säger ekonomiministern av alla, i sin debattnöd, att behovet av energi har gått ned. Detta säger ekonomiministern i regeringen när vi har fått en sänkning av produktionen i landet, så att den ligger 6 à 7 % under 1974 års nivå. Gösta Bohman måste mer än någon annan vara intresserad av att vi får i gång hjulen i det svenska näringslivet. Får vi det kommer behovet av energi att öka mycket snabbt. Men här sitter ekonomiministern och gläder sig åt att vi har utlandslån som nu uppgår till 18 000 kr. per förvärvsarbetande svensk, något som visserligen gjort att vi under detta år haft en lägre energiåtgång än vi annars skulle ha haft. Men följden blir att vi måste betala igen dessa lån. Vi måste få snurr på vår ekonomi, och då kommer givetvis också behovet av energi att öka. Men för detta har den nuvarande regeringen ingen som helst beredskap.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Gösta Bohman undvek att över huvud taget gå in på de frågor som jag tog upp – genom att låtsas som om han är okunnig om innehållet i energikommissionens ställningstaganden. Det är naturligtvis en formellt sett hållbar ståndpunkt, men det skulle förvåna mig ytterligt om det inte vore så att moderaternas ledamot i energikommissionen, som sitter med här och deltar i debatten och också fungerar som rådgivare till Gösta Bohman, skulle ha informerat sin partiledning och förankrat sina ställningstaganden i kommissionen hos sin partiledning. Naturligtvis är det i verkligheten så att Gösta Bohman är väl bekant med de ställningstaganden som gjorts i

energikommissionen.

Jag kände stor sympati för vad Anders Wijkman här sade. Får jag börja med frågan om Torbjörn Westermark och regeringens förberedelse för en bedömning enligt villkorlagen. Det finns en utomordentlig metod för att se till att vi får tillbaka den av alla respekterade Torbjörn Westermark i det här viktiga arbetet och samtidigt minska människors känsla av att det nu bara bedrivs ett taktiskt spel i stället för en allvarlig prövning med utgångspunkt i säkerhetsfrågorna. Det är att se till att arbetsförhållandena i den här gruppen blir sådana att Torbjörn Westermark finner det meningsfullt att återvända till arbetet. Jag skulle vilja uppmana er att göra det. Ni är inte betjänta, och det är inte någon, av den växande misstron mot regeringens och framför allt energiministerns sätt att sköta de här frågorna som det här skeendet ger anledning till.

Med anledning av vad Anders Wijkman sade om utvecklingen sedan 1975 ber jag att få säga några ord om innebörden av 1975 års beslut. Det innebar verkligen inte att tuta och köra rätt in i ett ensidigt kärnkraftsspår, som Anders Wijkman talade om. 1975 års beslut innebar ju i sina huvuddrag en satsning på handlingsfrihet och ökad kunskap inför framtiden, satsning på sparande, på forskning, på att minska vårt oljeberoende, på förnyelsebara energikällor, på att använda kärnkraften i begränsad utsträckning med utgångspunkt i vad vi ansåg oss kunna göra vid en bedömning av dels säkerhetsfrågorna, dels behovet av en trygg och säker energiförsörjning. Ingenting i dessa grundläggande riktlinjer har ju ändrats; tvärtom har den nyttiga och noggranna prövning som har skett i energikommissionen lett oss fram till att rekommendera samma riktlinjer för ställningstagande 1978.

I 1975 års beslut låg också att vi skulle göra en omprövning 1978, då vi skulle använda oss av nya kunskaper för att kunna ta nästa steg i energipolitiken syftande till större handlingsfrihet, bättre kunskapsnivå, större försörjningstrygghet, givetvis ett energiförsörjningssystem som tillgodoser såväl kraven på hälsa och säkerhet som kraven på god samhällsekonomi. Därför är det fullt förenligt med avsikterna i 1975 års beslut att man kan ändra i detaljer. Men vad som är betydelsefullt är ju att majoriteten inom energikommissionen – det vill jag säga till Gösta Bohman, eftersom han ställde den frågan till mig – klart uttalar att 1975 års beslut inte nu bör radikalt omprövas. Detta står i energikommissionens betänkande, och det står folkpartiet och moderaterna bakom.

Det finns också ett helt klart uttalande att de aggregat som är påbörjade skall fullföljas. Det står i energikommissionens betänkande, och som bekant är både aggregat 11 och 12 påbörjade.

Sedan vill jag gärna bekräfta att det har varit nyttigt och bra och att det kommer att göra det lättare för människor att med bättre känsla av trygghet och mindre oro ta ställning i frågan, att vi har gjort den här granskningen. Jag tror att detta också är skälet till att det nu kunnat konstateras en avgörande svängning i opinionen i energipolitiken.

Vad som har kommit fram och som påverkat människors bedömningar är dels de risker, som finns förenade med andra energikällor och vilka av

kommissionen bedömts vara minst lika allvarliga för hälsan och miljön, dels hänsynen till samhällsekonomin. Det är något som människor tar hänsyn till, liksom till att energikommissionen har kommit fram till att det från hälso- och miljösynpunkt inte är nödvändigt eller befogat att avveckla kärnkraften, och att det med hänsyn till samhällsekonomin skulle innebära alldeles för svåra påfrestningar för det svenska samhället och leda till effekter för människors välfärd och hälsa, som vi inte kan acceptera.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag har aldrig här i debatten och inte i något annat sammanhang heller sagt att 1975 års energibeslut inte formellt gäller.

Men när Ingvar Carlsson påstår att det i dag finns en klar majoritet bakom 13 reaktorer har jag tillåtit mig att ifrågasätta detta. Jag har faktiskt inte sett energikommissionens uttalanden och rekommendationer. Jag har nöjt mig med att ifrågasätta att så är fallet. Jag tycker att både Anders Wijkman och Birgitta Dahl gav mig rätt i det här hänseendet. Båda två gav en helt annan och väsentligt mycket mera nyanserad skildring av verkligheten bakom olika ståndpunkter då det gäller svensk energipolitik än vad Ingvar Carlsson här fört fram i sin vildsinta debatt.

Det har inträffat åtskilligt som många andra men uppenbarligen inte Ingvar Carlsson har observerat. Synen på hushållningen med energi är i dag en helt annan än den var 1975. Vi har ett forskningsprogram som är mycket mer fördjupat än vad fallet var tidigare. Vi har här i Sverige, vilket jag tycker är rätt enastående, på tolv månader lyckats ta fram ett säkerhetsprogram – KBS-programmet – som det måhända skulle ha tagit tolv år att ta fram om inte de injektioner hade givits som låg bakom villkorlagen och regeringens nya intentioner på detta område.

Sedan hade Ingvar Carlsson mage att påstå att jag sitter här och "gläder mig åt" – det var hans ord – att produktionen i Sverige är låg och att vi har tvingats låna pengar utomlands. Jag skulle vara så glad över detta därför att det skulle möjliggöra för oss att föra energidebatten i andra termer än tidigare. – Jag tror inte att Ingvar Carlsson menar allvar, och jag tror att han ångrar det uttalandet. Vi vet alla vad som ligger bakom den svenska ekonomiska krisen i dag och vilka som styrde landet – även om oppositionen har sitt ansvar – när vi marscherade in i den krissituation som vi nu gemensamt gör vårt bästa för att komma ur. Egentligen borde Ingvar Carlsson be om ursäkt för sitt påstående.

Sedan säger Ingvar Carlsson att han med sin interpellation bara har varit ute efter att diskutera de samhällsekonomiska aspekterna. Det är därför som han inte har gått in på säkerheten. Men jag kan konstatera att i debatten hittills har Ingvar Carlsson inte ägnat någon tid åt att i sak diskutera samhällsekonomin, åt att ta upp det material och det sifferunderlag som jag har redovisat i mitt svar till honom. Jag har lämnat alla de siffror som det i dag är möjligt att lämna, jag har pekat på åtskilliga svårigheter framöver och jag har förklarat att vi i höst, när vi skall ta ställning till den framtida energipolitiken på basis av energikommissionens betänkande, kommer att få

ett fullständigt underlag för vårt eget vetande och vårt eget ställningstagande. Jag är intresserad av en sådan debatt om energin och ekonomin, medan Ingvar Carlsson tycks vara mer intresserad av pajkastning. Jag tycker det är synd om debatten stannar vid sådant.

Nu får vi energikommissionens betänkande med sina analyser. Bakom det ekonomiska material som där kommer att presenteras ligger åtskilliga mycket invecklade och besvärliga och därför i vissa hänseenden osäkra analyser som vi har gjort i ekonomidepartementet. Vi får också i höst en ny långtidsutredning i stället för den som redan efter ett halvt år kördes över av verkligheten, dvs. 1975 års långtidsutredning. Vi kommer alltså i höst att ha ett underlag för en verkligt saklig debatt om vad svensk energipolitik kan kosta i olika hänseenden. Jag hoppas att socialdemokraterna då är mer intresserade av att föra debatten på saklig basis än vad Ingvar Carlsson har varit i dag.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Jag överlåter åt andra att bedöma sakligheten i Gösta Bohmans och mina inlägg i dagens debatt – jag är inte rädd för att låta någon skiljenämnd avgöra den saken.

Däremot måste jag konstatera att numera är det uppenbarligen inte bara centerledaren Thorbjörn Fälldin som har fått dagtinga med sitt samvete; det har Gösta Bohman tydligen också fått göra i hög grad, om man skall jämföra vad han tidigare har sagt i riksdagen, hur han har röstat och vad han sade så sent som vid moderaternas energikonferens, med de debattinlägg som han i dag gör som representant för regeringen.

Det är utomordentligt allvarligt när en regeringsledamot säger att 1975 års beslut gäller formellt. Det gäller tydligen inte i realiteten. Då har jag ställt frågan: På vad sätt har riksdagen fått ta ställning till att 1975 års beslut inte reellt längre gäller? 1975 års beslut handlar inte bara om antalet reaktorer. Det handlar också om vårt oljeberoende, det innehåller ett sparprogram och det handlar om älvorna. Vi fastställde genom beslutet vilka riktlinjer som skulle gälla tre år framåt i tiden. Nu säger ekonomiministern att formellt gäller beslutet, men alltså inte i verkligheten. Det skulle vara intressant att få detta utvecklat.

Herr Bohman har röstat för 13 reaktorer. Det är det beskedet branschen har fått. Men nu är det höjden av oansvarighet enligt ekonomiministern att stå för beslutet om dessa 13 reaktorer.

Socialdemokratin röstade för 13 reaktorer i riksdagen. Vi stod för den uppfattningen i valrörelsen, och vi står för den efter valet. Herr Bohman röstade för 13 men ville helst ha 14. Han låtsades i valrörelsen som om han inte tyckte att det var ett bra program, och efter valet är det en total förvirring om vad regeringen står för och vad den tycker.

Det är detta som är det allvarliga att ingen längre kan tala om vilken energipolitik regeringen driver. Journalisterna gör fruktlösa försök att förklara det för allmänheten. Allmänheten är totalt förvirrad. Och jag har i dag inte kunnat få något besked om vad Gösta Bohman står för. Ändå gäller

Om energipolitiken

det här ett område där vi måste driva politiken inte dag för dag eller vecka för vecka – energipolitiken kräver beslut på tio års sikt.

Alla som år 1975 sysslade med detta utgick naturligtvis ifrån att man fick besked som skulle gälla tre år framåt i tiden. Men efter den borgerliga regeringens maktillträde är allt höljt i dimma.

Forskningssidan fanns med i 1975 års beslut. Det treårsprogram som hittills gällt kom till på initiativ av en socialdemokratisk regering, och vi kommer om några dagar att stödja den fortsättning på det forskningsprogrammet som den borgerliga regeringen utvecklar i sin proposition.

När det gäller KBS-programmet, som Gösta Bohman talar om, skulle vi nu få en remissbehandling. Detta program är grundat på upparbetsalternativet. Men nu påstår plötsligt centerledamöterna i regeringen att uppbyggnad inte längre är någonting så aktuellt. Är det er uppfattning att det alternativet i villkorslagen inte längre gäller, Gösta Bohman? Det är i så fall ytterligare ett exempel på den bristande respekten för lag och ordning. Detta är ju regeringens viktigaste politiska handling, men nu skulle alltså enligt energiministern upparbetsalternativet inte längre vara så aktuellt. Han har talat med Vattenfalls chef i telefon och gjort antydningar av det slaget. Jag tycker att det är allvarligt att man driver industrin till en åtgärd av det här slaget och det läggs ned 40 à 50 milj. kr. på projektet, som sedan kanske visar sig vara bortkastade pengar. Det som i regeringsdeklarationen framställdes som enda alternativet kommer kanske inte längre att gälla.

Det jag är orolig för – och det var därför jag ställde min fråga till Gösta Bohman beträffande laddningen av Ringhals 3 – är att man från vissa kretsar målmedvetet driver det dithän att besked om Ringhals 3 icke skall komma, något som gör att det 70-talsavtal som arbetats fram inte kommer att få någon praktisk effekt. Jag undrar här om det är medvetet eller omedvetet som Gösta Bohman spelar så oskuldsfull. Om han tittade på TV-aktuellt i går kväll kanske han fick klart för sig att åtminstone vissa kretsar i regeringen driver ett alldeles målmedvetet spel för att skjuta energifrågan mycket längre framför sig än vad villkorslagen förutsätter.

Jag ställer frågan: Kommer regeringen att följa villkorslagen på den här punkten eller kommer man att strunta i sin viktigaste politiska handling? Hur är det med lag och ordning, herr Bohman?

Till slut frågan om herr Bohman eller jag gläder oss eller inte beträffande nedgången i produktionen. Ingen av oss gläder sig naturligtvis åt detta, men herr Bohman åberopade ju nedgången i produktionen som ett argument för att vi behöver mindre energi. Det var detta som jag konstaterade är en farlig och en dålig politik. Vi måste lå i gång industriproduktionen, lå i gång hjulen och få upp verksamheten. Då går det åt mer energi, och då faller hela herr Bohmans resonemang.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i denna debatt som på ett så utomordentligt sätt har skötts av Ingvar Carlsson och Birgitta Dahl. Men det herr Bohman sade var i vissa avseenden så uppseendeväckande att jag är

tvungen att dra vissa politiska konsekvenser.

Herr Bohman kom hit – han satt inte i husarrest, eller vad det var när vi sist hade debatt om löntagarfonder. Men när han talar frågar man sig: Var står herr Bohman i energipolitiken, och var står hans parti?

Det är alldeles riktigt att vi skall en göra omprövning 1978 och att den skall ske i höst. Men det fattas ju ständigt vissa beslut.

Det har fattats vissa beslut beträffande Forsmark 3, där man på ytterligt dåliga grunder har jagat bort hundratals byggnadsarbetare, samtidigt som man med s. k. snigelfart bygger innanmätet i Forsmarksreaktorn. Det var ett taktiskt, politiskt beslut. Man kunde möjligen ha förstått det om herr Bohman hade sagt: Detta var vi tvungna till för regeringssamarbetets skull. Men det visade sig att herr Bohman tyckte det var ett klokt beslut att avskeda de här byggnadsarbetarna och fördyra reaktorn med åtskilliga, kanske hundratals miljarder kronor.

Vi har Ringhals 3. Återigen tyckte herr Bohman att det var klokt att inte ge tillstånd – trots att det kostar 1,5 milj. kr. per dag att inte låta denna reaktor gå, och en likadan reaktor i princip går omedelbart bredvid. Här skyller man på internationell expertis för att man inte kan ge besked. Det betyder att den omgång som har gjorts med alla svenska experter icke duger för herr Bohman, utan det skall till internationella experter. Detta som har lett till att Torbjörn Westermark – den man som talade på moderaternas egna energidagar som experten på det här området – har mer eller mindre jagats i väg, det är även herr Bohman ansvarig för – ni har ett kollektivt ansvar i regeringen. Westermark offras av herr Bohman för att detta, nästintill, apspel skall fortsätta inom industridepartementets ram, vars enda syfte är att skjuta på besluten.

Ni har villkorlagen, som gör att det från rättssäkerhetssynpunkt krävs besked – ja eller nej. Det är visserligen ett svårt besked att lämna, eftersom man skall ge besked om det är *helt säker* förvaring av avfallet. Ni blir i så fall den första regering i världen som säger att det finns en fullständig lösning på dessa problem. Men ni måste ge besked – ja eller nej.

Men herr Bohman lägger nu upp uppskovstaktiken för att kunna skjuta på beslutet – "så länge vi är här skall det inte komma något beslut" – skjuta på det till efter den 1 juli, så att hela avtalsomgången med upparbetning skall få begynnas igen, skjuta det framåt medan miljonerna i förluster tickar fram – av sakliga eller av politiska skäl.

Jag hade kanske trott att det var så med moderaterna att de hade en ståndpunkt som de slogs för, som de tyckte var riktig, att de hade en uppfattning. Det visar sig i debatten att så är knappast fallet, dvs. viljan att sitta kvar på taburetterna är uppenbarligen för moderaterna överordnad viljan att föra en energipolitik som gagnar landets intressen.

Man har nu på punkt efter punkt mer eller mindre lagt sig platt för centerpartiet. Jag tror att man kommer att fortsätta med det. Åtminstone finns ingenting i det herr Bohman i dag har sagt i debatten som tyder på någonting annat. Han har inte på någon punkt försvarat någon annan energipolitik än den med de ständigt återkommande förlusterna. Och det

kanske likaväl är bra att inrätta sig efter det. Men då vill jag, så milt som möjligt – för det är verkligen fråga om en omsorg om demokratin, en vilja att bevara respekten för folkstyret, för demokratin och för politikernas ansende – säga att den tidpunkt börjar rycka nära då vi känner oss nödsakade att begära misstroendeförklaring mot den borgerliga regeringen på grund av dess brist på energipolitik.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Efter det att jag redovisat allt det siffermaterial som fanns och de bedömningar som kan göras i dagsläget av de samhällsekonomiska konsekvenserna vid eventuella beslut i höst beskyllde Ingvar Carlsson mig för att inte ha fört en samhällsekonomisk debatt.

Och så förde herr Ingvar Carlsson en helt annan slags pajkastningsdebatt. Därefter går partiledaren Olof Palme själv upp och för en allmänpolitisk debatt, som varken handlar om säkerhet eller om ekonomi utan om demokrati, som han på sladden kom fram till.

Får jag på nytt upprepa, och det innebär ett svar på Olof Palmes fråga: Var står – sade han – Gösta Bohman eller moderaterna i energipolitiken? Jo, vi var med på 1975 års beslut, som byggde på att en omprövning skulle äga rum i år. Och när vi var med på det beslutet innebar det att vi menade allvar med omprövningen. Vi menade att man skulle undersöka om förutsättningarna under den här tiden i något hänseende hade förändrats. Oberoende av vilket beslut vi fattar i höst, och där tar vi vårt ansvar, kan vi konstatera att i många hänseenden har förutsättningarna för energipolitiken förändrats. Det trodde jag faktiskt att t. o. m. Olof Palme hade fått klart för sig. Det har ändå hänt en del på det här området. Man är inte *lika* blint övertygad om kärnenergis fördelar som man var 1975. Jag och åtskilliga socialdemokrater, förmodligen inte Olof Palme och Ingvar Carlsson, men åtskilliga andra socialdemokrater, Birgitta Dahlt. ex., är övertygade om att det inte bara är att tuta och köra, som i varje fall en del trodde 1975. Det har hänt åtskilligt sedan dess.

När vi nu skall göra en omprövning gäller det att se till att vi har största möjliga utrymme för handlingsfrihet. Och behovet av handlingsfrihet har ytterligare understrukits av att energikommissionen fått i uppdrag att analysera det här ämnesområdet mycket mer djupgående än vad någon tänkte var nödvändigt på den tiden socialdemokraterna styrde. Vi får under vårens lopp ett material från energikommissionen. Det innehåller energipolitiska, säkerhetspolitiska och ekonomiska aspekter. Det materialet skall remissbehandlas, och när det är färdigt skall en proposition komma från regeringen. Då kan vi ta upp den debatt Olof Palme längtar efter. Då kommer ni att få definitivt besked om var vi står. Att föregripa energikommissionens betänkande och det remissmaterial som kommer att läggas på bordet står i strid med gängse utrednings- och beslutspraxis. Och till dess gäller 1975 års beslut.

När jag använde ordet *formellt* byggde jag naturligtvis på att förutsättningarna för 1975 års beslut i många hänseenden har förändrats, att de prognoser man gjorde 1975 i många hänseenden har blivit överkörda av utvecklingen.

Men till dess att vi fattar ett nytt beslut gäller det självfallet, och jag gör ingen skillnad mellan formell och reell giltighet. Vad jag syftade på var Ingvar Carlssons uttalande om att här står en majoritet av svenska folket fortfarande bakom 13 aggregat. På den punkten har Anders Wijkman och Birgitta Dahl desavuerat honom, om jag uppfattade dem rätt.

Vad beträffar Forsmark 3 – för att nu tala i sak och inte tala allmän politik – innebär alltså handlingsfriheten att man inte skall vidta sådana åtgärder att det blir dyrare eller svårare om vi fattar ett beslut i höst om att Forsmark 3 skall byggas. Vi skall inte heller vidta sådana åtgärder att det blir väsentligt dyrare och innebär kapitalförstöring, om vi i höst beslutar oss för att *icke bygga Forsmark 3*. Det ligger i handlingsfriheten. Det kan vara en svår balansgång, Olof Palme, att avgöra vad ett sparlågealternativ innebär, och där kan det råda delade meningar, men i princip, när det gäller själva den grundläggande inställningen, borde t. o. m. Olof Palme kunna ge mig rätt.

Då det gäller Ringhals 3 påvisade jag för en stund sedan att även om inte villkorlagen hade funnits, skulle atomenergilagen och strålskyddsinstitutets krav i olika hänseenden på ytterligare säkerhet och analyser ha lett till en betydande försening i förhållande till de ursprungliga planerna, och en sådan försening kostar pengar. Alla förseningar kostar pengar, men de pengarna får vägas mot de trygghetsaspekter som man genom förseningarna vill tillgodose. Och jag har inget minne från tidigare debatter här i kammaren, där socialdemokraterna har angripit svensk industri för att eftersätta trygghets- och miljöaspekter, av att ni har gjort gällande att de ekonomiska och kommersiella intressena skall gå före säkerhetsintressena – icke tidigare, men nu passar det tydligen bra.

Respekt för demokratin, sade Olof Palme. Respekten för demokratin kräver att man skall vara konsekvent, att man skall följa de beslut som har tagits här i riksdagen. De besluten är bl. a. två. Energiprogrammet skall omprövas 1978, och därav följer att vi skall ha så stor handlingsfrihet som möjligt. Villkorlagen har tagits av riksdagens majoritet. Underkänner man den, då underkänner man valresultatet och därmed demokratin. Vi har tillämpat den lagen, och till svar på Ingvar Carlssons fråga vill jag säga: Självfallet skall den lagen tillämpas enligt sina förutsättningar. Visar en klar expertopinion – det uttrycket passar bättre i det här sammanhanget än remissopinion – att de krav som lagen har uppställt är tillgodosedda, då skall man säga ja till de reaktorer som det kommer ansökningar om. Visar expertgranskningen att de här kraven inte är tillgodosedda, då skall man säga nej, till dess att de kan tillgodoses. Ytterligare forskning och utvecklingsarbete kan förmodligen leda därtill att de problemen skall kunna lösas. Vetenskaplig forskning och svenska vetenskapsmäns förmåga att så att säga lyfta sig själva i håret har jag mycket stort förtroende för.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att energiprogrammet skall omprövas 1978: det var vi överens om 1975. Och den omprövningen sker hela tiden inom vårt parti. Vi har haft en ingående diskussion, vi har en grupp vars

arbete nu remissbehandlas och kommer upp på vår partikongress. Och trots herr Bohmans frenetiska ansträngningar har vi i stort sett kunnat hantera dessa frågor i mycket stor enighet inom vårt parti. Den enigheten kommer säkert att bestå. Och fram till dess att denna omprövning har skett skall ju riksdagens riktlinjer, så som de har fastställts, tillämpas.

Nu säger Gösta Bohman att Forsmark 3 inte skall få bli dyrare om vi fortsätter och bygger färdigt. Men det har ju redan blivit förluster på hundratals miljoner. Och det är klart att byggstoppet har fått förödande verkningar, eftersom man fått slå sönder hela byggorganisationen och skicka hem byggnadsarbetarna – som inte har något annat jobb att gå till utan får ställa sig i arbetslöshetskön. Stoppet har skapat osäkerhet i hela den tekniska organisationen. Res till Forsmark, herr Bohman, och fråga om det inte har uppstått mycket stora förluster!

Och detta gör ni icke av lojalitet mot 1975 års beslut – som ni borde göra – utan av politisk-taktiska skäl för att hålla ihop regeringen. Det är en skamlig och skandalös politik ni fört när det gäller Forsmark 3! Den kan icke sakligt försvaras. Och den möts av djupaste förakt av hela det svenska näringslivet.

Vi skall tillämpa villkorslagen, sade herr Bohman. Javisst – men gör det då! Den lagen kräver snabbt besked. Men här går månad efter månad, och det allvarliga som skett – och som sker i dag – är att herr Bohman uppenbarligen bygger under för att *inte* ge något besked enligt villkorslagen. Herr Bohman bygger upp för att skjuta denna fråga utöver en rimlig svarstid, i slutet av maj, för att komma bort från riksdagen. Han gör det också genom att skylla på de internationella experterna, som i sak har jagat bort Torbjörn Westermark från fältet, och han gör det för att spela centerns spel.

Det har varit svårt för oss att tolerera behandlingen av Forsmark 3, men det som vi i dag har fått ett begynnande besked om blir ännu svårare. Vi har hela tiden i vår energipolitik försökt tillgodose två aspekter: kravet på en rimlig energiförsörjning i landet och kravet på säkerhet och hälsa. Vi var t. ex. först i världen att tillsätta Aka-utredningen. Men vi har också hela tiden vetat att ett parti eller en regering måste ha kraften att fatta beslut, att ge besked. Vi trodde att det möjligen fanns en sådan kraft inom moderaterna, med hänsyn till bl. a. deras kontakter med industrin. Men det finns det tydligen inte. Och nu skall detta spel fortsätta.

Den energipolitiska debatt som de borgerliga har fört tror jag har skadat förtroendet för politiken. Och för att inte detta undergrävande av förtroendet för politiken skall få fortsätta säger vi att nu närmar sig den tidpunkt då vi för den samlade sakfrågans skull och för människornas rätt till besked måste allvarligt överväga en misstroendeförklaring – helt enkelt därför att vi tycker att ett sådant här spel inte skall få pågå i svenskt folkstyre, utan vi vill slå vakt om kravet på konsekvens och handlingsvilja i politiken.

Så enkelt är det, herr Bohman, därför att de stora sakfrågorna har en allmänpolitisk innebörd i det samspel i förtroende som alltid måste äga rum mellan medborgarna och deras valda företrädare i en demokrati.

Herr talman! Gösta Bohman har blivit nervös och arg, och det kan jag förstå, så obehaglig som den här situationen måste vara för honom. Därför kommer han också med egendomliga påståenden i debatten, som var och en som lyssnat inser inte kan stämma med verkligheten.

Fredagen den
17 mars 1978

Om energipolitiken

I det här inlägget vill jag bara för tredje gången understryka att enigheten mellan mig och andra medlemmar i partiet, som Gösta Bohman har talat om här i dag, är total. Det gäller såväl säkerhetsfrågorna, olja och kol som antalet aggregat och energipolitikens allmänna inriktning. Hur skulle jag ha kunnat sitta och företräda mitt parti i energikommissionen, om det inte hade varit på det sättet? Ingen av oss har suttit där som privatperson för att företräda privata åsikter, utan vi har som företrädare för våra partier deltagit för att diskutera en av de viktigaste frågorna f. n. Det är felaktigt att beskriva partiets eller 1975 års beslut på det sätt som Gösta Bohman nu gjorde och som tidigare Anders Wijkman gjort – som om det skulle ha fattats utan hänsyn till hälso- och säkerhetsfrågorna.

När jag gått tillbaka till 1975 års beslut, liksom när jag deltagit i utarbetandet av den energipolitiska rapport som nu är ute på remiss i våra partiorganisationer, har jag kunnat konstatera att det finns enighet, konsekvens och logik i ställningstagandet. Det överensstämmer med vad vi gjorde 1975, men vi tillgodogör oss nu de nya kunskaperna. När sedan majoritetens i energikommissionen ställningstagande kom visade det sig också att det i allt väsentligt överensstämmer med vårt partis ställningstagande både 1975 och nu.

Får jag beträffande antalet aggregat säga att Ingvar Carlsson, Olof Palme och jag självfaller inte har några skilda uppfattningar. Anders Wijkman får svara för sig själv. De 13 aggregat som vi fattade beslut om 1975 behövs även nu, vilket alldeles klart framgår av energikommissionens underlagsmaterial. Energikommissionen har också klart uttalat att utbyggnaden av de påbörjade aggregaten bör fullföljas och understryker dessutom det faktum att företar vi den omläggning som det innebär att också driva ett antal aggregat som kraftvärmeaggregat, minskar eleffekten med ungefär 6 TWh, vilket alltså motsvarar ett kärnkraftsaggregat. Detta gör det än nödvändigare att fullfölja det program vi beslöt om 1975.

Får jag till slut säga, att om man har något som helst intresse för säkerhetsfrågorna och för människors hälsa och miljö, skall man för det första se till att den i och för sig eländiga villkorslagen, som inte är till någon nytta, åtminstone tillämpas på ett sätt som inte gör att människorna fullständigt förlorar förtroendet för regeringens sätt att sköta säkerhetsfrågorna. Vi är naturligtvis inte betjänta av att den som då spelar den viktigaste rollen som rådgivare till regeringen inte är en objektiv och respekterad vetenskapsman utan en politruk, som använder sin professorstitel som alibi, medan de respekterade vetenskapsmännen lämnar arbetet. Jag tycker uppriktigt sagt att folkpartiet och moderaterna borde se till att det spelet inte får fortsätta. Men ni kanske gärna vill använda er av det för att få behålla regeringsinnehavet så länge som möjligt därför att ni i själva verket inte bryr er om säkerhetsfrågorna.

För det andra – om ni verkligen är intresserade av säkerhetsfrågorna – borde ni också ta upp frågan om hälso- och miljöriskerna från andra energislag med minst samma allvar. Då borde ni för det tredje inse att arbetslöshet också är något som drabbar människors hälsa mycket allvarligt. Men Gösta Bohman med sin skyddade tillvaro i hela sitt långa liv har kanske ännu inte kommit i kontakt med vad det kan innebära. Jag kan försäkra att vi som t. ex. representerar Uppland och Forsmarksarbetarna här i riksdagen däremot vet vad det innebär.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Jag har noterat att Gösta Bohman så småningom har meddelat att 1975 års beslut gäller och ligger fast. Det är ett viktigt besked till myndigheter, till företag och till de löntagare som på den punkten har svävat i stark ovisshet. Jag har då bara ett önskemål på den punkten, nämligen att regeringen slutar med att så bestämt och konsekvent sabotera dessa myndigheters, företags och anställdas försök att leva efter 1975 års beslut.

Till sist – jag skall inte göra något ytterligare inlägg – tycker jag att det är litet tråkigt att Gösta Bohman flera gånger kritiserar mig för pajkastning i denna debatt. Jag har gått in i energidebatten därför att jag är personligen övertygad om att den är oerhört viktig för hela vår samhällsutveckling. Jag har försökt sätta mig in i debatten och i vad frågan kräver av oss som politiker.

Jag har konstaterat att det socialdemokratiska partiet har tagit betydande politiska risker för att införa människorna stå för saklighet och en vettig information. Enligt många, inte minst enligt statistiska undersökningar, förlorade vi t. o. m. 1976 års val på denna fråga. Men vi har i motsats till de andra partierna stått för en uppfattning – före valet och efter valet. Då tycker jag att det är litet tråkigt att Gösta Bohmans karakteristik av debatten skall vara av det slag som jag nämnt. Vill herr Bohman, utanför sina egna inlägg, bidra till en saklighet i energidebatten, tror jag faktiskt att han kan söka göra en insats på närmare håll än vad jag i det fallet kan företräda.

Ideologiskt-ekonomiskt har jag varit klar över att Gösta Bohman och jag står långt ifrån varandra. Denna debatt har för mig visat att det också när det gäller energidebatten – och jag höll på att säga moralen i energidebatten – finns ett betydande avstånd oss emellan.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag tror att det snart kan vara tid att avsluta en debatt som från början var avsedd att vara – både enligt interpellanten och mig själv – samhällsekonomisk, men som faktiskt inte blev det. Jag menar att det blev pajkastning – och sedan blev debatten plötsligt allmänpolitisk.

Jag skall gärna vara vänlig mot Ingvar Carlsson. Jag vet att han kan föra debatter på ett helt annat sätt, och jag vet också att det bakom denna debatt finns helt andra och mera sakliga strävanden än de som kommit till uttryck. Och jag vidhåller att det genom det sätt på vilket debatten förs har blivit ett slags pajkastning. Det var inte en strävan efter att komma fram till de samhällsekonomiska bedömningarna utan något helt annat det var fråga om.

Men det må vara med det som det nu är.

Olof Palme! Om jag inte antecknade fel sade herr Palme: Det var ett skamlöst, skandalöst handlande som ni ägnade er åt. Det möts med förakt av allt folket, sade Olof Palme. – Sådana här och andra liknande ”varmhjärtade” omdömen får faktiskt stå för Olof Palme själv. Jag går inte in på ett bemötande av dem.

Vad som däremot måste klarläggas, Olof Palme, och som i sak i varje fall är väsentligare, är Olof Palmes uttalanden om Ringhals 3, som påstods stå och ticka bort miljoner och som därför omedelbart skulle tas i drift. Det innebär att Olof Palme menar att man skall sätta sig över strålskyddsinspektionen och även kärnkraftsinspektionen, som icke har givit sitt tillstånd till Ringhals 3. Det betyder att Olof Palme vill sätta sig över strålskyddslagen och även andra lagar på detta område. Är detta verkligen innebörden i Olof Palmes anförande, så är det något av en sensation, för att komma från en man som talar om respekt för demokratin och därmed för demokratiskt stiftade lagar men nu står här och agerar på det sätt som Olof Palme gör. Det innebär att när det passar är Olof Palme uppenbarligen också beredd att sätta sig över andra miljöskyddslag.

Olof Palme slutade sitt inlägg med att tala om för de här närvarande ledamöterna och för mig att han övervägde ett misstroendevotum. Jag skall inte ge Olof Palme goda råd, för han lyssnar ändå inte till dem, men jag tycker personligen att man inte så vårdslöst skall tala om misstroendevotum. Är det så att man överväger det skall man handla och handla så snabbt som möjligt. Kom fram med er begäran om misstroendevotum så fort som möjligt, Olof Palme!

ANDERS WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag skall bara för Olof Palme och Ingvar Carlsson, eftersom de åter har tagit upp Ringhals 3, utöver vad Gösta Bohman har anført mycket kort förklara vad det är fråga om. Det är ju en ganska allvarlig beskylning som har riktats mot regeringen att den skulle slösa bort 40–50 milj. kr. i månaden genom att inte köra i gång reaktorn vid Ringhals 3.

Det är helt enkelt så att en av de tidigare reaktorerna i Ringhalsprogrammet – jag kommer inte ihåg om det är Ringhals 1 eller Ringhals 2 – har haft rostangrepp på generatorerna. Ringhals 3 har samma konstruktion.

Nu tvistar strålskyddsexperterna och korrosionsexperterna om huruvida man kan klara detta problem med kemiska metoder eller om det efter ett antal år, när rostangreppen är allvarliga, blir nödvändigt att stanna reaktorn, därför att säkerheten kräver det, och byta ut de rostiga delarna. Strålskyddsinstitutet har samråd med amerikanska och svenska experter, men de är inte klara med sin bedömning.

Jag begär inte att herr Palme skall känna till alla dessa detaljer, men i kärnkraftsinspektionen har vi tagit mycket allvarligt på principen att inte fatta ett avgörande beslut om drifttillstånd förrän denna fråga är utredd. Om reaktorn körs i gång och man efter tre fyra år måste stanna den, leder det till besvärliga arbetsinsatser med höga kollektivdoser. Det är bättre att veta om

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

Om energipolitiken

man kan klara rostproblemen med kemiska metoder eller inte.

Det här samrådet beräknas ta tre fyra månader. Det gör att Ringhals 3 – helt oavsett villkorlagen – inte är fixt och färdigt för idrifttagning.

Innan man går ut med så allvarliga beskyllningar mot regeringen som att den skulle slösa bort 40–50 miljoner i månaden bör man faktiskt kolla hur verkligheten ser ut. Kärnkraftinspektionen skall inte förrän tidigast den 29 april ta ställning till denna fråga igen. Det innebär idrifttagning tidigast någon gång i maj.

Detta är bara en rent saklig upplysning, herr talman, som jag tror har viss betydelse.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag har också hört talas om de här korrosionsfrågorna. Det är bra att man prövar olika alternativ.

Sakläget är såvitt jag vet att detta i och för sig icke är så allvarliga ting att de skulle hindra ett idrifttagande av reaktorn, men eftersom man av andra skäl ändå har tid på sig gör man en noggrann undersökning av olika alternativ. Experter från Vattenfall har alldeles nyligen hos Westinghouse i Amerika studerat olika metoder.

Det väsentliga i frågan är ju regeringens prövning enligt villkorlagen, som icke har ett dyft med korrosion att göra utan har att göra med hanteringen av avfall och uppberetning. Det är två helt olika problem. Det är denna senare fråga som vi diskuterar.

Två ting bara – eller tre – och mycket kort!

För det första: Jag sade att inom näringslivet möts regeringens hantering av Forsmark 3 med stort förakt. Det har jag hört av många. Det var ett politiskt spel och icke ett sakligt spel.

För det andra: Det jag vill ha fram – och det är väsentligt – är om ni kommer att följa er egen lag, den s. k. villkorlagen, och ge besked enligt den om ett idrifttagande av Ringhals 3 får ske. Jag skall inte gå in på lagrådets olika bedömningar, där man sade att fördelen är att det här kan ske snabbt. Ett ursprungslöfte av Fälldin var att ett besked skulle ges före den 1 november 1977 – det struntar jag emellertid i. Men försöker ni hitta ytterligare vägar att försena ett beslut? Jag begär inte i dag att få veta vad beslutet kommer att vara, utan vi har begärt att få ett besked om att beslutet skall fattas.

Om vi märker att ni försöker skjuta på det av politiska skäl – för att värna taburetterna – och således icke behandlar frågan på ett sätt som står i överensstämmelse med saklighet, ansvar och rättssäkerhet, kommer vi att begära misstroendeförklaring.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag har redan förut förklarat, och jag gör det än en gång, att de lagar som har stiftats skall tillämpas enligt sitt avsedda syfte. Den saken är klar.

Men jag vill gärna ha besked om *när* vi får klarhet i om det blir misstroendevotum eller inte. Jag tycker att det är en berättigad fråga.

eftersom institutet misstroendevotum är så viktigt. Ge oss ett bestämt och klart och definitivt besked huruvida vi kommer att få ett sådant och när det kommer! Jag tror att en stor del av svenska folket med mycket stor spänning väntar på detta besked – för det kan väl inte bara vara munväder och prat i luften? När kommer det?

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det är helt enkelt så, att *när* vi anser oss vilja ge ett besked om misstroendeförklaring, då kommer vi att ge det – när *vi* har bestämt det. Det har på sätt och vis icke herr Bohman med att skaffa, men vi kommer att ge vårt besked.

Detta är i sin tur avhängigt av hur regeringen kommer att hantera energifrågorna, och det kommer vi att fortsätta att plöja med. När vi anser tiden inne kommer vi att fatta vårt beslut.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Här står herr Palme i talarstolen och talar om sådant som skandalöst handlande, föraktligt handlande, ynkligt beteende, antidemokratiskt uppträdande, och så slutar han med att säga: Vi överväger misstroendevotum. Men något besked om det kommer eller inte får vi inte. Ni säger att ni överväger det. Tala om hur det blir i stället! Om vi har handlat så här skandalöst, föraktligt och ynkligt och antidemokratiskt borde väl den logiska konsekvensen vara att här i kammaren säga: Vi kommer med misstroendevotum så fort som möjligt!

OLOF PALME (s):

Herr talman! De adjektiv som herr Bohman räknade upp var alla i stort sett falska, utom ordet "skandalöst". Det använde jag beträffande Forsmark 3, och det står jag för. Vi övervägde faktiskt huruvida Forsmark 3 skulle leda till att vi begärde misstroendevotum eller inte, och vi kom till beslutet att vi icke skulle göra det.

Nu kommer frågan om hanteringen av Ringhals 3, där ännu inte klarhet föreligger. Men om regeringen kommer att fortsätta att hantera den frågan på ett rent politiskt-taktiskt sätt, då anser vi att frågan om misstroendevotum uppkommer. Det är alltså herr Bohman och hans regering som har den frågan i sin hand. Hanterar ni den frågan på ett sakligt och någorlunda anständigt sätt – icke alltför beroende av herr Bohmans hänflinande medarbetare – så behöver vi inte begära misstroendevotum. Gör ni det inte, kommer vi att begära misstroendevotum.

Herr Bohmans reaktion är kanske i någon mån en spegel av svensk politisk debatt just nu. Vi anser att det här institutet är ganska allvarligt och att man inte bör tillgripa det i onödan. Skälet till att jag redovisar som jag har gjort, att vi överväger misstroendevotum, är egentligen att jag vill göra klart att helst vill vi slippa det. Vi tycker det är mycket bättre, en mycket stor fördel, om regeringen hanterar energifrågan på ett sakligt sätt.

Hur reagerar herr Bohman på detta från min synpunkt sett mycket

allvarliga resonemang? Jo, djupt upprörd störtar han upp i talarstolen och säger: Begär misstroendevotum, ge oss besked! Detta säger han med väldig aggression. Ja, reagera då så! Men vi kommer inte att reagera med något slags Bohmans aggression och upphetsning. Vi kommer att i denna fråga agera i omsorg om en viktig sakfråga och i omsorg om det svenska folkstyret. När herr Bohman har visat vad han duger till i sakfrågan, då kommer vi att fatta vårt beslut.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Det är ju just därför att jag anser att det här institutet – misstroendevotum – är en så allvarlig sak som jag menar att man inte skall hota med det på detta sätt om man inte verkligen menar allvar. Jag kan nu inte dra någon annan slutsats av herr Palmes senaste uttalande än att hotet bara var munväder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:1777 till kulturutskottet

1977/78:1778 och 1779 till trafikutskottet

1977/78:1780 till kulturutskottet

1977/78:1781 till jordbruksutskottet

§ 11 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:145

På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 11.45 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskotts-
betänkandena väntades föreligga.

§ 12 Då förhandlingarna kl. 15.00 återupptogs upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet på grund av statssekreterarskap den 21 mars–den 30 september 1978.

Stockholm den 14 mars 1978

Carl Tham

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att Carl Thams uppdrag som ersättare för utbildnings-
ministern Jan-Erik Wikström skulle utövas av *Bonnie Bernström* (fp) t. o. m.
den 27 mars samt av *Margareta Andrén* (fp) under tiden den 28 mars–den 6
juni.

§ 13 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1977/78:120 om vissa anslag ur kyrkofonden

1977/78:136 om ändrade regler för skattetillägg m. m.

1977/78:142 om avbetalningsköp mellan näringsidkare m. fl.

1977/78:145 om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning

§ 14 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden.

1977/78:29 med anledning av motioner om riksdagens arbetsformer m. m.

1977/78:30 med anledning av förslag från utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer om ändrad mandatperiod för riksdagens utskott (Förslag 1977/78:17)

1977/78:31 med anledning av i propositionen 1977/78:100 framlagda förslag om vissa anslag för budgetåret 1978/79 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

1977/78:32 med anledning av motion om rätt för kommun att anslå medel till viss utbildningsverksamhet.

Skatteutskottets betänkanden

1977/78:35 med anledning av motion om särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag vid inköp av begagnade maskiner

1977/78:36 med anledning av motioner om den särskilda varuskatten

1977/78:37 med anledning av motioner om avdragsreglerna för ökade levnadskostnader, m. m.

Lagutskottets betänkanden

1977/78:16 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till Bokföringsnämnden jämte motioner

1977/78:18 med anledning av motion om skärpt lagfartsplikt

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1977/78:20 med anledning av motion om delpensionsförsäkringen

Socialutskottets betänkande

1977/78:22 med anledning av i budgetpropositionen 1977/78:100 gjorda framställningar beträffande arbetarskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen och statens arbetslinnik

Utbildningsutskottets betänkanden

1977/78:18 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till svensk undervisning i utlandet m. m. jämte motioner

1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till sameskolor och specialskolan m. m. jämte motion

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

Anmälan av interpellation

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:12 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt avser utgifterna för budgetåret 1978/79 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:42 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner

1977/78:43 med anledning av motion om utredning rörande Statsföretag AB

Civilutskottets betänkanden

1977/78:22 med anledning av motioner om fritidsbebyggelse m. m.

1977/78:23 med anledning av motioner om förköpslagen

1977/78:24 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser markförvärvslån jämte motioner

§ 15 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 17 mars

1977/78:146 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om frakttaxorna på malmbanan, m. m.:

I anslutning till riksdagens behandling av propositionen 1977/78:13 om en ändring av de statliga sjöfartsavgifterna betonade trafikutskottet vikten av att de nya avgifterna ej får missgynna de svenska hamnarna i förhållande till hamnar i utlandet. Utskottet ansåg det också mycket betydelsefullt att möjligheten att nedsätta fyr- och farledsavgifterna bibehålls. Vidare ansåg utskottet att de påtalade konkurrenssvårigheterna för Luleå hamn beträffande exporten av järnmalm kunna aktualiseras i detta sammanhang.

Under januari månad i år beslöt regeringen att rabattera farledsvaruavgifterna för järnmalm och liknande gods. Rabatteringen gav endast marginell effekt när det gäller att förbättra Luleå hamns konkurrensförhållande till malmhamnen i Narvik.

En annan viktig fråga när det gäller att bibehålla malmexporten över Luleå hamn i framtiden är frakttaxorna på malmbanan. Avtalet mellan SJ och LKAB har i stort byggt på ett högt kapacitetsutnyttjande av det s. k. södra omloppet av malmbanan mellan Malmberget och Luleå. Den nuvarande lågkonjunkturen har resulterat i att LKAB tvingas dra ner sin kapacitet; därmed har fraktavtalet medfört orimliga kostnader vid frakt av järnmalm

efter det södra omloppet. De överläggningar som SJ och LKAB haft i denna fråga har inte resulterat i någon radikal förbättring av det nuvarande avtalet. Regeringen har tidigare ingripit i SJ:s verksamhet; motiven har bl. a. varit regional- och sysselsättningspolitiska. Nuvarande fraktavtal innebär ett direkt hot mot fortsatt malmexport via Luleå hamn.

Sammantaget innebär de höga malmsfrakttaxorna på malmbanans södra omlopp och de statliga sjöfartsavgifterna ett allvarligt hot mot möjligheten till framtida malmexport över Luleå hamn.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till kommunikationsministern:

1. Avser statsrådet att vidta åtgärder för att få en ändring till stånd i gällande fraktavtal mellan SJ och LKAB för att klara sysselsättningen efter malmbanan och i malms hamnen i Luleå?

2. När avser statsrådet genomföra en rabattering av sjöfartsavgifterna så att inte Luleå hamn missgynnas i förhållande till Narvik när det gäller malmexporten?

§ 16 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 17 mars

1977/78:358 av *Roland Sundgren* (s) till bostadsministern om prövningen av besvär över förslag till ändring av Europaväg 18 inom Västerås kommun:

Sedan länge har såväl den statliga som den kommunala planeringen i Västerås varit inriktad på att väg E 18 på delen öster om Folkets park skulle byggas i det s. k. Klockartorpsreservatet. Fastställda stadsplaner finns sedan flera år. Med anledning av besvär avseende reviderings- och ändringsförslag om riksvägens utformning avvaktar sedan en längre tid Västerås kommun besked från bostadsdepartementet i detta ärende.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till bostadsministern:

När kan Västerås kommun förvänta ett svar i berört ärende?

1977/78:359 av *Frida Berglund* (s) till statsrådet Britt Mogård om förbättrad undervisning för finskspråkiga elever:

Enligt ett pressmeddelande från utbildningsdepartementet den 13 mars 1978 har statsrådet Britt Mogård i ett tal i Haparanda utlovat att skolan skall satsa mer på finskspråkiga elever. Som exempel nämns i pressmeddelandet stöd till utveckling och produktion av läromedel samt särskilda fortbildningsinsatser för finskspråkiga klasslärare och hemspråklärare. Medel för en vidgad verksamhet på detta område saknas dock i regeringens budgetförslag.

Nr 100

Fredagen den
17 mars 1978

*Meddelande om
frågor*

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till statsrådet Britt Mogård få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redovisa dels vilka åtgärder som planeras för en förbättrad undervisning av de finskspråkiga eleverna, dels vilka medel som skall ställas till förfogande för sådan verksamhet samt när åtgärderna skall sättas i gång?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 15.01.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert